
This is the **published version** of the bachelor thesis:

Sánchez Turell, Núria. *El desheretament per maltractament físic i psicològic*.
Treball de Final de Grau (Universitat Autònoma de Barcelona), 2026 (Dret). 36
pàg.

This version is available at <https://ddd.uab.cat/record/331922>

under the terms of the license.

UAB

Universitat Autònoma de Barcelona

EL DESHERETAMENT PER MALTRACTAMENT FÍSIC I PSICOLÒGIC

Autora: Núria Sánchez Turell

Tutora: Glòria Ortega Puente

Doble grau en Administració i Direcció d'Empreses i Dret

11-05-2026

AGRAÏMENTS

Aquest treball posa punt final a una etapa molt important de la meua vida: sis anys de doble grau en Dret i ADE, plens d'aprenentatges, esforç i creixement personal. Per això, vull agrair, en primer lloc, als meus pares i a la meua germana el suport incondicional que m'han donat sempre. Han estat al meu costat en cada pas del camí, i sense ells arribar fins aquí hauria estat molt més difícil.

També vull expressar un agraïment molt especial a la meua tutora, la professora Glòria, per la seva orientació, la seva dedicació i la confiança que m'ha transmès durant aquest procés. Haver estat alumna seva a Dret civil va ser determinant perquè acabés escollint un tema d'aquesta branca per al TFG, i li estic molt agraïda per tot el que m'ha ensenyat.

Finalment, vull recordar totes les experiències que m'han acompanyat durant aquests anys i que, d'una manera o altra, també formen part del camí que m'ha portat fins aquí. L'Erasmus a Roma, l'experiència de treballar a Nova Zelanda i el viatge posterior pel continent asiàtic amb la meua amiga Gisela m'han ajudat a créixer, a obrir la ment i a mirar el món amb una perspectiva més àmplia. Tot allò viscut m'ha ensenyat molt, tant a nivell personal com humà, i també m'ha ajudat a arribar al final d'aquesta etapa sent una persona més madura.

ABSTRACT

Aquest Treball de Fi de Grau analitza la figura del desheretament per maltractament, tant físic com psicològic, dins del dret successori, amb especial atenció a la seva evolució jurisprudencial i a les diferències existents entre el dret civil espanyol i el dret civil català. El treball parteix de l'estudi del caràcter excepcional del desheretament i de la seva funció com a mecanisme limitador del dret a la legítima en supòsits de vulneració greu dels deures familiars.

L'objectiu principal és examinar com la jurisprudència ha ampliat la interpretació del concepte de maltractament, tradicionalment associat a conductes físiques, per incloure formes de maltractament psicològic que afecten de manera significativa la dignitat i el benestar emocional del causant. Aquesta anàlisi es fonamenta en l'estudi de la doctrina del Tribunal Suprem i del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, així com en una comparació entre els models successoris estatal i català.

La metodologia emprada és de caràcter jurídic i analític, basada en l'anàlisi normativa, jurisprudencial i doctrinal, complementada amb una aproximació comparada a altres ordenaments, especialment el dret italià. El treball conclou que, tot i els avenços interpretatius, el desheretament per maltractament psicològic continua plantejant importants dificultats probatòries i interpretatives, fet que evidencia la necessitat de garantir un equilibri adequat entre la llibertat de testar i la protecció dels legítimaris.

Este Trabajo de Fin de Grado analiza la institución de la desheredación por maltrato, tanto físico como psicológico, en el ámbito del derecho sucesorio, con especial atención a su evolución jurisprudencial y a las diferencias existentes entre el derecho civil español y el derecho civil catalán. El estudio parte del análisis del carácter excepcional de la desheredación y de su función como mecanismo limitador del derecho a la legítima en supuestos de vulneración grave de los deberes familiares.

El objetivo principal del trabajo es examinar cómo la jurisprudencia ha ampliado progresivamente la interpretación del concepto de maltrato, tradicionalmente vinculado a conductas de carácter físico, para incluir formas de maltrato psicológico que afectan de manera significativa a la dignidad y al bienestar emocional del causante. Este análisis se fundamenta en el estudio de la doctrina del Tribunal Supremo y del Tribunal Superior de Justicia de Cataluña, así como en una comparación entre los sistemas sucesorios estatal y catalán.

La metodología empleada es de carácter jurídico y analítico, basada en el análisis normativo, jurisprudencial y doctrinal, complementado con una perspectiva comparada que incluye el examen del derecho sucesorio italiano. El trabajo concluye que, pese a los avances interpretativos alcanzados, la desheredación por maltrato psicológico continúa planteando relevantes dificultades probatorias e interpretativas, lo que pone de manifiesto la necesidad de garantizar un equilibrio adecuado entre la libertad de testar y la protección de los legítimarios.

This Final Degree Project analyses the legal institution of disinheritance based on maltreatment, both physical and psychological, within the framework of succession law, with particular attention to its jurisprudential evolution and the differences between Spanish state civil law and Catalan civil law. The study examines the exceptional nature of disinheritance and its function as

a mechanism limiting the right to the forced share in cases involving serious breaches of family duties.

The main objective of the project is to analyse how case law has progressively expanded the interpretation of the concept of maltreatment, traditionally associated with physical conduct, to include forms of psychological maltreatment that seriously affect the dignity and emotional well-being of the deceased. This analysis is based on the study of the case law of the Supreme Court and the High Court of Justice of Catalonia, as well as on a comparative approach between the state and Catalan succession law systems.

The methodology employed is legal and analytical in nature, combining normative, case-law and doctrinal analysis, together with a comparative perspective that includes an examination of Italian succession law. The project concludes that, despite significant interpretative developments, disinheritance based on psychological maltreatment continues to raise important evidentiary and interpretative challenges, highlighting the need to ensure an appropriate balance between testamentary freedom and the protection of forced heirs.

ÍNDIX

1. INTRODUCCIÓ.....	7
1.1. Justificació del tema i interès jurídic-social	7
2. CONCEPTE I FONAMENT JURÍDIC DEL DESHERETAMENT.....	8
2.1. Definició i naturalesa jurídica	8
2.2. Evolució històrica del desheretament en el dret civil.....	8
2.3. Funcions i finalitats del desheretament dins el sistema successori	9
2.4. Diferències entre el desheretament i la indignitat per succeir	9
2.5. El desheretament per maltractament en el dret civil espanyol	10
2.5.1. Regulació del desheretament al Codi Civil	10
2.5.2. El maltractament físic com a causa expressa de desheretament.....	10
2.5.3. El reconeixement jurisprudencial del maltractament psicològic	11
2.5.4. Anàlisi doctrinal i problemes interpretatius.....	12
2.5.5. Jurisprudència significativa del Tribunal Suprem	12
2.6. El desheretament per maltractament en el dret civil català	13
2.6.1. Regulació del desheretament al Llibre Quart del Codi civil de Catalunya.....	13
2.6.2. Causes legals de desheretament i requisits d'aplicació.....	13
2.6.3. El maltractament físic i psicològic com a causa de desheretament	14
2.6.4. Jurisprudència rellevant del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya	15
3. COMPARACIÓ ENTRE EL DRET CIVIL CATALÀ I EL DRET CIVIL ESPANYOL.....	16
3.1. Diferències en la configuració de la legítima i la llibertat de testar	16
3.2. Diferències conceptuals i normatives essencials	17
3.3. El paper del testador i la protecció dels legitimaris	18
3.4. Valoració crítica del model català i del model estatal	19
4. ANÀLISI COMPARADA AMB EL DRET ITALIÀ	20
4.1. Fonament i justificació metodològica de l'elecció del dret italià	20
4.2. La configuració de la legítima en el dret italià.....	20
4.3. La llibertat de testar i la porció disponible en el sistema italià	21
4.4. La tutela dels legitimaris i els mecanismes de reacció davant la lesió de la legítima	21
4.5. Contrastos amb el dret civil espanyol i amb el dret civil català.....	22
4.6. Consideracions crítiques i eventuais elements d'inspiració.....	23
5. REFLEXIÓ CRÍTICA I QÜESTIONS OBERTES.....	24
5.1. Dificultats probatòries del maltractament psicològic	24
5.2. Aspectes ètics i socials del desheretament	26
5.3. Riscos d'abús o d'ús instrumental de la figura	28
5.4. Propostes de reforma legislativa i millora del marc actual	29

6. CONCLUSIONS	31
7. BIBLIOGRAFIA	33

1. INTRODUCCIÓ

1.1. Justificació del tema i interès jurídic-social

El desheretament és una figura fonamental dins del dret successori, és especialment rellevant perquè permet analitzar els límits entre la llibertat de testar, la protecció de la legítima i la resposta jurídica davant determinades conductes greus dins l'àmbit familiar¹. Tradicionalment, aquestes causes es relacionaven amb conductes greus, però en els darrers anys l'atenció s'ha centrat cada vegada més en casos de maltractament familiar, especialment quan es tracta de maltractament psicològic². Aquest canvi reflecteix una transformació important: en els conflictes successoris ja no es té en compte només el dret patrimonial del legitimari, sinó també la conducta que aquest ha mantingut envers el causant i l'existència, o no, d'una relació familiar basada en un mínim respecte i atenció (Carrau Carbonell, 2015).

He escollit aquest tema pel seu interès jurídic i social. D'una banda, el desheretament està regulat de manera diferent al Codi Civil espanyol i al Codi Civil de Catalunya, cosa que permet fer una comparació tant de les similituds com de les diferències pràctiques i conceptuals³. D'altra banda, l'estudi del maltractament psicològic com a causa de desheretament permet analitzar fins a quin punt el dret successori pot oferir una resposta adequada davant situacions de greu deteriorament de les relacions familiars (Raduà Hostench, 2018).

A més, aquest treball permet analitzar com els tribunals interpreten i apliquen les causes de desheretament, especialment en els casos on el maltractament és psicològic, un aspecte que planteja dificultats importants tant a nivell de prova com d'interpretació jurídica⁴. Reflexionar sobre aquestes qüestions ofereix l'oportunitat d'identificar mancances del sistema actual i de suggerir possibles millores, buscant sempre un equilibri entre la llibertat de testar i la protecció dels membres més vulnerables de la família (Díaz Alabart, 2024; Pérez Vallejo, 2023).

El que desperta més interès en aquesta matèria és la seva aplicació pràctica en els casos de maltractament psicològic. A diferència del maltractament físic, que pot acreditar-se mitjançant proves objectives, el maltractament psicològic planteja importants dificultats probatòries. Això genera la qüestió de com els tribunals, i especialment el Tribunal Suprem, han justificat la privació de la legítima en aquests supòsits, i quins criteris utilitzen per valorar si la conducta del legitimari és prou greu per justificar el desheretament.

Per donar resposta a aquesta qüestió, el treball parteix primer del concepte i fonament del desheretament; després analitza la regulació espanyola i catalana, amb especial atenció a la jurisprudència; i, finalment, incorpora una comparació amb el dret italià i una reflexió crítica sobre els problemes que encara planteja aquesta figura, així com sobre les possibles vies de millora del sistema.

¹ Arts. 848 i ss. *Código Civil*; art. 451-17 CCCat.

² *Tribunal Suprem, Sala Primera Civil, Sentència núm. 258/2014, de 3 de juny, ECLI:ES:TS:2014:2484; Tribunal Suprem, Sala Primera Civil, Sentència núm. 59/2015, de 30 de gener, ECLI:ES:TS:2015:565.*

³ Arts. 806 i ss. CC; arts. 451-1 i ss. CCCat.

⁴ *Tribunal Suprem, Sala Primera Civil, Sentència núm. 401/2018, de 27 de juny, ECLI:ES:TS:2018:2492.*

2. CONCEPTE I FONAMENT JURÍDIC DEL DESHERETAMENT

2.1. Definició i naturalesa jurídica

El desheretament és una institució del dret successori mitjançant la qual el testador pot privar un legitimari del dret a la seva legítima quan concorre alguna de les causes expressament previstes per la llei⁵. Es tracta d'una figura excepcional, ja que suposa una limitació a la protecció reforçada que l'ordenament jurídic dona als legitimaris⁶, i només pot produir-se dins dels límits establerts normativament.

Aquesta institució es configura com una excepció al règim general de la legítima, que actua com a mecanisme de garantia dels drets successoris mínims dels descendents i altres legitimaris (Raduà Hostench, 2018). No obstant això, el desheretament permet que aquesta protecció cedeixi quan el legitimari ha incorregut en conductes greus que vulneren els deures familiars essencials (Peris Rivera, 2016), posant en qüestió la base ètica que justifica el seu dret successori.

Des d'un punt de vista jurídic, el desheretament presenta una doble dimensió. D'una banda, és una manifestació de l'autonomia de la voluntat del testador, que decideix privar un legitimari de la legítima; de l'altra, està sotmès a un control legal estricte, ja que només és vàlid si es fonamenta en causes taxades i degudament provades (Peris Rivera, 2016). Aquesta configuració explica la complexitat de la figura i la necessitat d'una interpretació rigorosa, especialment quan afecta drets legitimaris.

2.2. Evolució històrica del desheretament en el dret civil

Històricament, el desheretament no disposava d'una regulació sistemàtica ni uniforme en tots els ordenaments civils espanyols, i la seva aplicació ha estat condicionada per la diversitat de règims successoris existents (De Barrón Arniches, 2016). Aquesta manca d'uniformitat generava inseguretat jurídica i un tractament desigual dels legitimaris en funció del context territorial o familiar.

La codificació civil del segle XIX, especialment amb l'aprovació del Codi Civil de 1889, va suposar un punt d'inflexió⁷. A partir d'aquest moment, el desheretament passa a configurar-se com una institució jurídica formal, amb causes expressament tipificades i requisits concrets de validesa, reforçant el seu caràcter excepcional dins del sistema successori⁸.

Posteriorment, l'evolució social i familiar ha impulsat una reinterpretació progressiva de la institució. En aquest context, el dret civil català, recollit inicialment en el Codi de successions per causa de mort en el dret civil de Catalunya i, posteriorment, en el Llibre quart del Codi Civil de Catalunya, ha desenvolupat un règim propi que, sense abandonar el principi de tipicitat legal, ha permès una adaptació més flexible del desheretament a les noves realitats familiars⁹.

⁵ Arts. 848 i ss. CC; art. 451-17 CCCat.

⁶ Arts. 806 i ss. CC.

⁷ Real Decreto de 24 de julio de 1889 por el que se publica el Código Civil.

⁸ Arts. 848-857 CC.

⁹ Llei 40/1991, de 30 de desembre, del Codi de successions per causa de mort en el dret civil de Catalunya; Llei 10/2008, de 10 de juliol, del llibre quart del Codi civil de Catalunya, relatiu a les successions.

Paral·lelament, la jurisprudència ha jugat un paper clau en l'actualització del contingut material de les causes legals, especialment en relació amb conductes no estrictament físiques¹⁰.

2.3. Funcions i finalitats del desheretament dins el sistema successori

La funció principal del desheretament és evitar que la legítima operi de manera automàtica en favor d'una persona que ha vulnerat greument els deures familiars envers el causant (Raduà Hostench, 2018). En aquest sentit, actua com un mecanisme corrector que permet ajustar la protecció legitimària a la conducta real del legitimari, especialment quan aquesta resulta incompatible amb els valors que fonamenten la successió forçosa (Peris Rivera, 2016).

Ahora, aquesta institució contribueix a equilibrar dos principis estructurals del dret successori: la llibertat de testar del causant i la protecció dels legitimaris (De Barrón Arniches, 2016). El desheretament permet reforçar la voluntat del causant davant situacions de conflicte greu, però sempre sota el control dels tribunals, que han de verificar l'existència real de la causa invocada i la seva adequació als requisits legals¹¹.

Així, el desheretament no pot entendre's com una simple facultat discrecional, sinó com un instrument jurídic sotmès a garanties, que busca preservar la coherència del sistema successori i assegurar que la pèrdua de la legítima només es produeixi en supòsits degudament justificats (De Barrón Arniches, 2016; Díaz Alabart, 2024).

2.4. Diferències entre el desheretament i la indignitat per succeir

Encara que el desheretament i la indignitat per succeir poden conduir a un mateix resultat pràctic (l'exclusió d'una persona de la successió), es tracta de figures jurídiques clarament diferenciades, tant pel seu fonament legal com pel seu règim d'aplicació (Raduà Hostench, 2018).

El desheretament és una institució basada en la voluntat del testador, que ha de formalitzar-se en testament en el dret civil espanyol, segons el que preveuen els articles 848 i següents del Codi Civil espanyol, i en testament, codicil o pacte successori en el dret civil català, tal com expressa l'article 451-17 del Codi Civil de Catalunya. És, per tant, una mesura que combina la llibertat dispositiva amb control legal sobre les causes autoritzades, permetent que el testador privi un legitimari de la legítima quan concorren supòsits expressament previstos per la normativa¹².

En canvi, la indignitat per succeir és una declaració judicial que opera independentment de la voluntat dispositiva del testador. En l'àmbit espanyol, aquesta figura està regulada als articles 756 i següents del Codi Civil, que estableixen les situacions en què una persona és considerada incapaç o indigna de succeir a causa d'actes greus comesos contra el causant o els seus familiars, sense necessitat que això consti en testament.

En el sistema català, la indignitat està regulada a l'article 412-3 del Codi Civil de Catalunya, i inclou supòsits com haver estat condemnat per sentència ferma per haver intentat matar al causant o haver comès altres actes especialment greus contra ell o la seva família.

¹⁰ Tribunal Suprem, Sala Primera Civil, Sentència núm. 258/2014, de 3 de juny, ECLI:ES:TS:2014:2484; Tribunal Suprem, Sala Primera Civil, Sentència núm. 59/2015, de 30 de gener, ECLI:ES:TS:2015:565.

¹¹ Arts. 849 i 851 CC.

¹² Art. 849 CC.

Una altra diferència fonamental és el moment i el procediment d'aplicació. El desheretament requereix un acte voluntari i formalitzat en testament, amb indicació de la causa concreta, mentre que la indignitat és declarada judicialment després de l'examen de proves i dels fets, amb caràcter sancionador i restrictiu¹³. Això implica que la indignitat opera com a mecanisme de protecció i sanció davant conductes especialment greus que vulneren la dignitat del causant o de la seva família, sense necessitat de voluntat dispositiva prèvia (Peris Rivera, 2016).

Tot i les diferències, ambdues figures comparteixen l'objectiu d'evitar que una persona que ha actuat greument contra el causant pugui beneficiar-se de la seva successió (Raduà Hostench, 2018). El desheretament combina la llibertat del testador amb la regulació legal de causes específiques, mentre que la indignitat per succeir intervé com a mesura judicial correctiva davant fets de gran gravetat.

En síntesi, la diferència principal és que el desheretament depèn de la voluntat expressa del causant i s'adreça al legitimari, mentre que la indignitat deriva directament de la llei i pot afectar qualsevol successor que hagi incorregut en una conducta especialment greu¹⁴.

2.5. El desheretament per maltractament en el dret civil espanyol

2.5.1. Regulació del desheretament al Codi Civil

El desheretament en el dret civil espanyol es regula als articles 848 a 857 del Codi Civil, que estableixen tant els requisits formals de validesa com les causes que permeten al testador privar un legitimari del dret a la seva legítima. El sistema parteix d'un principi clar: el desheretament constitueix una excepció al règim general de protecció dels legitimaris i, per aquest motiu, només pot tenir lloc quan es fonamenta en una causa expressament prevista per la llei.

D'acord amb l'article 849 CC, el desheretament ha de fer-se necessàriament en testament i ha d'indicar de manera clara i concreta la causa legal que el justifica. Aquesta exigència respon a la necessitat de garantir la seguretat jurídica i d'evitar exclusions arbitràries, assegurant que la voluntat del testador s'ajusta estrictament al catàleg de causes previstes als articles 852 a 855 CC, entre les quals s'inclouen el maltractament, la denegació d'aliments, les injúries greus o els atemptats contra la vida del causant.

L'article 850 CC condiona l'eficàcia del desheretament a la prova de la certesa de la causa invocada. En cas d'impugnació, cal acreditar l'existència real de la conducta atribuïda al legitimari desheretat, qüestió que adquireix una rellevància especial en els supòsits de maltractament psicològic, en què la prova resulta especialment complexa. Finalment, l'article 851 CC estableix que, si la causa no resulta provada, el desheretament queda sense efecte en allò que perjudiqui la legítima del desheretat.

2.5.2. El maltractament físic com a causa expressa de desheretament

El maltractament físic constitueix una de les causes clàssiques i expressament reconegudes de desheretament en el dret civil espanyol. El seu fonament normatiu es troba a l'article 853.2 CC,

¹³ Arts. 848 i ss CC.

¹⁴ Tribunal Suprem, Sala Primera Civil, Sentència núm. 401/2018, de 27 de juny, ECLI:ES:TS:2018:2492.

que permet desheretar els descendents que hagin “maltractat d’obra o injuriat greument de paraula” al testador, des de la redacció originària del Codi Civil de 1889.

Tradicionalment, la doctrina i la jurisprudència han interpretat el “maltractament d’obra” com una agressió física o un acte de violència directa contra el causant, exigint un grau de gravetat suficient per justificar una mesura tan restrictiva com la privació de la legítima (Peris Rivera, 2016). En la pràctica judicial, s’han valorat especialment proves objectives com informes mèdics, denúncies, atestats policials o resolucions judicials, tot i que no és imprescindible una condemna penal prèvia per apreciar la concurrència de la causa en l’àmbit successori¹⁵.

Tot i que el precepte també inclou les injúries greus de paraula, la seva aplicació ha estat molt més limitada, atesa la dificultat d’acreditar-ne la gravetat i la seva incidència real en la relació familiar (Peris Rivera, 2016). Aquesta circumstància ha provocat que el desenvolupament jurisprudencial s’hagi centrat principalment en els supòsits de violència física, que han servit com a base conceptual per a l’evolució posterior del concepte de maltractament.

2.5.3. El reconeixement jurisprudencial del maltractament psicològic

Tot i que el Codi Civil espanyol no fa una referència expressa al maltractament psicològic, la jurisprudència ha hagut d’afrontar la qüestió de si determinades formes de violència emocional poden integrar-se dins la causa de “maltractament d’obra” prevista a l’article 853.2 CC. Durant dècades, aquesta possibilitat va ser rebutjada per una interpretació estricta de les causes de desheretament, basada en el seu caràcter excepcional.

Aquesta lectura estricta ha anat perdent força a mesura que els tribunals han hagut de resoldre casos en què el dany al causant no derivava d’una agressió física, sinó d’un deteriorament greu de la relació familiar. En aquests supòsits, el menyspreu reiterat, l’abandonament emocional o la desatenció conscient poden afectar de manera rellevant la dignitat i el benestar del causant, i justificar una resposta jurídica dins l’àmbit del desheretament (Díaz Alabart, 2024).

El Tribunal Suprem ha estat decisiu en aquesta evolució interpretativa¹⁶, consolidant progressivament una doctrina que reconeix el maltractament psicològic com a causa suficient de desheretament, sempre que s’acrediti una conducta greu, reiterada i imputable directament al legitimari¹⁷, criteri que també ha estat destacat per la doctrina recent (De Barrón Arniches, 2024). Aquesta doctrina no modifica formalment el text legal, però n’actualitza el significat, permetent adaptar-lo a la realitat social contemporània sota un control judicial rigorós.

Aquesta línia interpretativa no s’ha mantingut de manera aïllada, sinó que ha estat confirmada i matisada per resolucions posteriors del Tribunal Suprem. En particular, la Sentència 401/2018, de 27 de juny¹⁸, admet la possibilitat d’integrar el maltractament psicològic dins la causa prevista a l’article 853.2 CC, però rebutja la seva aplicació automàtica quan la manca de relació familiar no és imputable de manera directa al legitimari. Aquesta sentència posa de manifest que no qualsevol distanciament afectiu pot justificar el desheretament, sinó únicament aquelles conductes greus, reiterades i objectivament lesives que vulnerin de manera clara els deures familiars essencials.

¹⁵ Tribunal Suprem, Sala Primera Civil, Sentència núm. 258/2014, de 3 de juny, ECLI:ES:TS:2014:2484.

¹⁶ Tribunal Suprem, Sala Primera Civil, Sentència núm. 258/2014, de 3 de juny, ECLI:ES:TS:2014:2484.

¹⁷ Tribunal Suprem, Sala Primera Civil, Sentència núm. 59/2015, de 30 de gener, ECLI:ES:TS:2015:565.

¹⁸ Tribunal Suprem, Sala Primera Civil, Sentència núm. 401/2018, de 27 de juny, ECLI:ES:TS:2018:2492.

2.5.4. Anàlisi doctrinal i problemes interpretatius

La incorporació del maltractament psicològic com a causa de desheretament ha generat un intens debat doctrinal, especialment pel fet que aquesta ampliació s'ha produït per via jurisprudencial i no mitjançant una reforma legislativa expressa (Pérez Vallejo, 2023; De Barrón Arniches, 2024). Les causes de desheretament, per la seva naturalesa excepcional, continuen exigint una interpretació restrictiva que eviti aplicacions arbitràries (Raduà Hostench, 2018).

Un dels principals problemes interpretatius està en concretar què s'ha d'entendre per maltractament psicològic, ja que resulta més difícil d'identificar que el maltractament físic. Aquesta dificultat es manifesta sobretot en l'àmbit probatori, ja que l'acreditació d'una conducta psicològicament lesiva sol dependre d'un conjunt d'indicis, testimonis i circumstàncies contextuais (Carrau Carbonell, 2015). Per aquest motiu, la jurisprudència ha insistit que no qualsevol distanciament familiar o conflicte relacional pot justificar el desheretament, sinó únicament aquelles conductes greus, persistents i objectivament lesives.

En aquest context, el control judicial adquireix una importància fonamental. Els tribunals han de ponderar la llibertat de testar amb la funció garantista de la legítima, assegurant que el desheretament només operi quan la conducta del legitimari suposi una vulneració clara dels deures familiars essencials. Aquesta necessitat de ponderació constitueix un dels eixos centrals del debat doctrinal actual.

2.5.5. Jurisprudència significativa del Tribunal Suprem

La configuració del maltractament psicològic com a causa de desheretament en el dret civil espanyol és, essencialment, una creació jurisprudencial del Tribunal Suprem. A partir de 2014, aquest òrgan ha anat establint els criteris que permeten integrar determinades formes de violència emocional dins l'article 853.2 CC, sempre sota l'exigència d'una prova rigorosa.

La Sentència 258/2014, de 3 de juny¹⁹, constitueix un punt d'inflexió, en reconèixer expressament que el maltractament psicològic pot integrar-se en el maltractament d'obra previst a l'article 853.2 CC. En aquest sentit, la sentència es refereix al "*maltrato psicológico, como acción que determina un menoscabo o lesión de la salud mental de la víctima*". Aquest criteri és reforçat per la Sentència 59/2015, de 30 de gener²⁰, que consolida la doctrina emergent i estableix que el maltractament psicològic ha de ser greu, continuat i imputable al legitimari.

Posteriorment, la Sentència 401/2018, de 27 de juny²¹, introdueix límits clars a aquesta doctrina, descartant el desheretament quan el distanciament familiar no és imputable de manera directa al legitimari. En la mateixa línia restrictiva, la Sentència 267/2019, de 13 de maig²², reforça el criteri de la imputabilitat del distanciament familiar com a element clau per apreciar l'existència de maltractament psicològic. El Tribunal Suprem descarta el desheretament quan l'absència de relació deriva de conflictes estructurals o de circumstàncies en què el mateix causant ha contribuït de manera rellevant a la ruptura del vincle, reafirmant així que la conducta ha de ser atribuïble de manera directa i principal al legitimari.

¹⁹ Tribunal Suprem, Sala Primera Civil, Sentència núm. 258/2014, de 3 de juny, ECLI:ES:TS:2014:2484.

²⁰ Tribunal Suprem, Sala Primera Civil, Sentència núm. 59/2015, de 30 de gener, ECLI:ES:TS:2015:565.

²¹ Tribunal Suprem, Sala Primera Civil, Sentència núm. 401/2018, de 27 de juny, ECLI:ES:TS:2018:2492.

²² Tribunal Suprem, Sala Primera Civil, Sentència núm. 267/2019, de 13 de maig, ECLI:ES:TS:2019:1523.

Tot i que la Sentència 104/2019, de 19 de febrer²³, no resol un cas estrictament de desheretament sinó un supòsit de revocació de donació per ingratitude, la seva doctrina resulta rellevant per analogia en l'àmbit successori. En aquesta resolució, el Tribunal Suprem consolida el criteri que el maltractament psicològic pot consistir en conductes reiterades de menyspreu, abandonament i desatenció que afecten de manera greu la dignitat del causant, elements plenament traslladables a la interpretació de l'article 853.2 del Codi Civil.

Finalment, la Sentència 492/2019, de 25 de setembre²⁴, aporta més seguretat jurídica en establir criteris sobre el termini i l'acció d'impugnació del desheretament (Echevarría de Rada, 2019), reforçant el caràcter restrictiu i garantista de la institució. Aquesta resolució contribueix a delimitar el règim d'impugnació del desheretament injust i reforça la necessitat d'un control judicial que garanteixi l'equilibri entre la voluntat del testador i la protecció dels legitimaris.

De l'evolució jurisprudencial analitzada es desprèn que el Tribunal Suprem ha obert la porta al maltractament psicològic, però sense convertir-lo en una causa automàtica de desheretament. La clau continua sent la prova d'una conducta greu, imputable al legitimari i realment lesiva per al causant.

2.6. El desheretament per maltractament en el dret civil català

2.6.1. Regulació del desheretament al Llibre Quart del Codi civil de Catalunya

El Dret Civil català configura el desheretament dins d'un sistema successori propi, caracteritzat per una major llibertat de testar i per una concepció diferent de la legítima. A diferència del Dret Civil espanyol, la legítima catalana no constitueix una porció de l'herència (*pars bonorum*), sinó un dret de crèdit contra l'herència (*pars valoris*), la qual cosa incideix directament en els efectes del desheretament, que no priva al legitimari d'una quota hereditària, sinó del seu crèdit legitimari (Raduà Hostench, 2018).

La regulació del desheretament es troba principalment als articles 451-17 a 451-19 del Codi Civil de Catalunya (CCCat), que estableixen tant les causes legals com els requisits formals de la institució. El sistema català manté el caràcter taxat de les causes, però incorpora un enfocament més funcional i adaptat a les relacions familiars contemporànies, especialment a través de causes vinculades al deteriorament greu de la relació familiar (Raduà Hostench, 2018).

Aquest model reflecteix una concepció de la legítima en què la persistència de determinades conductes greument lesives pot justificar, en supòsits taxats, la privació del dret legitimari.

2.6.2. Causes legals de desheretament i requisits d'aplicació

L'article 451-17 CCCat estableix un catàleg tancat de causes de desheretament que només poden operar si el testador les fa constar expressament en testament, codicil o pacte successori. La doctrina ha destacat que aquesta tècnica combina la tipicitat legal amb una regulació més flexible que la del dret espanyol, especialment pel que fa a la rellevància atribuïda al deteriorament de les relacions familiars (Raduà Hostench, 2018; De Barrón Arniches, 2016).

²³ Tribunal Suprem, Sala Primera Civil, Sentència núm. 104/2019, de 19 de febrer, ECLI:ES:TS:2019:502.

²⁴ Tribunal Suprem, Sala Primera Civil, Sentència núm. 492/2019, de 25 de setembre, ECLI:ES:TS:2019:2917.

Entre aquestes causes s'hi inclouen, d'una banda, les causes d'indignitat per succeir previstes a l'article 412-3 CCCat, referides a conductes especialment greus contra la vida, la integritat o la dignitat del causant. D'altra banda, el dret català incorpora causes específiques pròpies, com la negativa d'aliments, el maltractament greu (físic o psicològic) i l'absència manifesta i continuada de relació familiar imputable al legitimari.

La negativa d'aliments es configura com una causa relativament objectivable, ja que la seva acreditació sol basar-se en documents, informes de serveis socials o resolucions administratives i judicials que evidencien la necessitat del causant i la manca d'assistència injustificada per part del legitimari²⁵. Es tracta d'un supòsit que genera menys controvèrsia probatòria, atesa la seva naturalesa materialment verificable.

Pel que fa a l'absència manifesta i continuada de relació familiar, el legislador català introdueix una causa destinada a donar resposta a situacions d'abandonament afectiu o desvinculació persistent. En aquest sentit, part de la doctrina ha subratllat que el sistema català ofereix una resposta més ajustada als supòsits de ruptura familiar greu, sempre que aquesta situació sigui real, persistent i imputable al legitimari (Arroyo i Amayuelas & Farnós Amorós, 2015). Tanmateix, la seva aplicació exigeix que la manca de relació sigui prolongada en el temps, objectivament apreciable i, sobretot, imputable de manera exclusiva al legitimari. No és suficient l'existència de conflictes familiars, distanciaments recíprocs o situacions en què el causant hagi contribuït de manera rellevant a la ruptura del vincle.

Des del punt de vista formal, la validesa del desheretament requereix que el testador indiqui la causa legal corresponent²⁶, sense que sigui necessària una descripció detallada dels fets. En cas d'impugnació, la validesa del desheretament pot quedar sotmesa a control judicial, i resulta necessari verificar l'existència i la procedència de la causa invocada d'acord amb les circumstàncies del cas concret. La llei preveu igualment la possibilitat de reconciliació o perdó²⁷, que deixen sense efecte el desheretament si resulten clars i inequívocs.

2.6.3. El maltractament físic i psicològic com a causa de desheretament

El dret civil català preveu expressament el maltractament greu com a causa autònoma de desheretament, una expressió que permet incloure tant el maltractament físic com el psicològic²⁸. Aquesta previsió permet entendre el maltractament de manera àmplia, no només com una agressió física, sinó també com una conducta que pot afectar greument la dignitat o l'estabilitat emocional del causant.

En l'àmbit del maltractament físic, els tribunals solen valorar especialment la gravetat de l'agressió, la seva acreditació i la imputabilitat al legitimari. Tot i que una condemna penal prèvia pot reforçar la prova, no sempre és imprescindible, ja que el jutge civil pot valorar altres elements, com informes mèdics, denúncies, testimonis o el conjunt de circumstàncies familiars.

El maltractament psicològic, per la seva banda, presenta una major complexitat probatòria, però ha adquirit una rellevància creixent en la pràctica judicial (Arroyo i Amayuelas & Farnós Amorós,

²⁵ Art. 451-17 CCCat.

²⁶ Art. 451-17 CCCat.

²⁷ Art. 451-21 CCCat.

²⁸ Art. 451-17 CCCat.

2015)²⁹. La jurisprudència catalana ha admès que determinades conductes vexatòries, humiliants o degradants, sempre que siguin prou greus i acreditades, poden integrar supòsits de maltractament rellevants a efectes de desheretament, sense exigir necessàriament una tipificació penal específica³⁰. Entre les conductes habitualment valorades pels tribunals s'inclouen, entre d'altres, el menyspreu reiterat, l'abandonament emocional, la manipulació psicològica o la manca d'atenció en situacions de vulnerabilitat.

La prova del maltractament psicològic sol basar-se en una valoració conjunta d'indicis, com informes psicològics, declaracions de persones properes, correspondència o altres elements que permetin reconstruir el context relacional. En tot cas, els tribunals exigeixen que la conducta sigui persistent, greu i imputable directament al legitimari³¹, descartant que simples conflictes familiars o desavinences ordinàries puguin justificar el desheretament.

2.6.4. Jurisprudència rellevant del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya

La jurisprudència del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya ha estat important per concretar com s'han d'aplicar les causes de desheretament previstes al Codi Civil de Catalunya. Les resolucions més significatives han contribuït a delimitar amb precisió els requisits del maltractament greu i de l'absència manifesta de relació familiar, garantint un equilibri entre la voluntat del causant i la protecció del legitimari (Arroyo i Amayuelas & Farnós Amorós, 2015).

La Sentència 41/2015, de 28 de maig³², va suposar un primer pas rellevant en reconèixer que el maltractament psicològic podia integrar-se dins del concepte de maltractament greu, sempre que es provés un menyscabament real i greu de la salut mental del causant. Aquesta doctrina va contribuir a precisar l'abast interpretatiu del maltractament greu com a causa de desheretament ja prevista a l'article 451-17 CCCat, especialment pel que fa a la seva projecció sobre supòsits de maltractament psicològic.

Posteriorment, la Sentència 2/2018, de 8 de gener³³, va establir els criteris essencials per aplicar la causa d'absència manifesta i continuada de relació familiar, exigint que la ruptura del vincle fos prolongada, existent en el moment del testament i imputable exclusivament al legitimari, descartant que simples conflictes familiars o distanciaments recíprocs puguin justificar el desheretament.

Aquesta línia interpretativa es va veure reforçada per la Sentència 49/2018, de 31 de maig³⁴, que va subratllar la necessitat d'analitzar de manera global la història relacional entre causant i legitimari, descartant interpretacions automàtiques basades en conflictes puntuals o valoracions fragmentàries del vincle familiar.

²⁹ Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, Sala Civil i Penal, Sentència núm. 41/2015, de 28 de maig, ECLI:ES:TSJCAT:2015:5193.

³⁰ Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, Sala Civil i Penal, Sentència núm. 41/2015, de 28 de maig, ECLI:ES:TSJCAT:2015:5193.

³¹ Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, Sala Civil i Penal, Sentència núm. 2/2018, de 8 de gener, ECLI:ES:TSJCAT:2018:9.

³² Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, Sala Civil i Penal, Sentència núm. 41/2015, de 28 de maig, ECLI:ES:TSJCAT:2015:5193.

³³ Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, Sala Civil i Penal, Sentència núm. 2/2018, de 8 de gener, ECLI:ES:TSJCAT:2018:9.

³⁴ Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, Sala Civil i Penal, Sentència núm. 49/2018, de 31 de maig, ECLI:ES:TSJCAT:2018:5448.

Finalment, la Sentència 54/2023, de 18 de setembre³⁵, va introduir una matisació rellevant en supòsits en què el legitimari és menor d'edat o ha crescut en un context de conflicte familiar profund, destacant que la imputabilitat de la manca de relació no pot recaure en qui és simple víctima del context familiar o de decisions adoptades per tercers.

En l'àmbit de la jurisprudència menor, diverses Audiències Provincials han aplicat aquests criteris amb especial prudència, exigint una prova clara i suficient del maltractament psicològic o de la imputabilitat del distanciament familiar. Així, la SAP Barcelona, Secció 14a, de 30 d'abril de 2014, va admetre la rellevància del deteriorament greu de la relació familiar i del patiment causat al testador, sempre que aquest quedés vinculat a una conducta objectivament acreditada del legitimari desheretat.

En una línia similar, la SAP Barcelona, Secció 19a, de 30 d'octubre de 2015, i la SAP Barcelona, Secció 16a, de 2 de febrer de 2016, van insistir en la necessitat de diferenciar entre una simple manca d'afecte o un conflicte familiar ordinari i una conducta greu, persistent i imputable al legitimari. Finalment, la SAP Madrid, Secció 10a, de 27 de setembre de 2017, reforça aquesta orientació restrictiva, en subratllar que el desheretament no pot operar de manera automàtica davant una ruptura familiar, sinó només quan la conducta al·legada queda suficientment provada i presenta la gravetat necessària per justificar la privació de la legítima³⁶.

Aquestes resolucions mostren una aplicació prudent del desheretament, especialment quan es basa en conflictes familiars o en la manca de relació.

En conjunt, aquesta jurisprudència consolida un model interpretatiu exigent i garantista, en què el desheretament només és admès quan la conducta del legitimari vulnera de manera clara i acreditada els deures mínims que fonamenten la relació familiar i el dret a la legítima.

3. COMPARACIÓ ENTRE EL DRET CIVIL CATALÀ I EL DRET CIVIL ESPANYOL

3.1. Diferències en la configuració de la legítima i la llibertat de testar

El dret civil espanyol i el dret civil català parteixen de concepcions diferents pel que fa a la configuració de la legítima i a l'abast de la llibertat de testar, diferències que tenen una incidència directa en la regulació i aplicació del desheretament. Aquesta divergència estructural condiona tant el marge d'autonomia del causant com el paper atribuït als legitimaris dins del sistema successori.

En el dret civil espanyol, la legítima es configura tradicionalment com una participació especialment protegida en l'herència, cosa que limita de manera significativa la llibertat de disposició del causant i reforça el caràcter excepcional del desheretament. Per aquest motiu, la privació de la legítima només pot tenir lloc quan concorre alguna de les causes taxades previstes als articles 848 i següents del Codi Civil, i es concep com una mesura d'últim recurs, sotmesa a una interpretació restrictiva i a un control judicial estricte.

³⁵ Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, Sala Civil i Penal, Sentència núm. 54/2023, de 18 de setembre, ECLI:ES:TSJCAT:2023:8710.

³⁶ SAP Barcelona, Secció 14a, de 30 d'abril de 2014, ECLI:ES:APB:2014:3359; SAP Barcelona, Secció 19a, de 30 d'octubre de 2015, ECLI:ES:APB:2015:9581; SAP Barcelona, Secció 16a, de 2 de febrer de 2016, ECLI:ES:APB:2016:488; SAP Madrid, Secció 10a, de 27 de setembre de 2017, ECLI:ES:APM:2017:11845.

En canvi, en el dret civil català, la legítima adopta la forma d'un dret de crèdit (*pars valoris*) (Raduà Hostench, 2018), la qual cosa implica que el legitimari no adquireix necessàriament béns concrets de l'herència, sinó un dret econòmic contra l'hereu o els hereus. Aquesta configuració flexibilitza notablement el sistema successori i amplia l'espai de llibertat del testador, permetent-li organitzar la successió amb major autonomia i reduint el conflicte potencial entre la voluntat del causant i els drets dels legitimaris (De Barrón Arniches, 2016).

Aquesta diferència ha estat àmpliament destacada per la doctrina, que ha posat de manifest que la configuració creditícia de la legítima en el dret català pot reduir la conflictivitat successòria i ampliar l'espai de llibertat del causant. En aquest sentit, Raduà Hostench (2018) subratlla que la *pars valoris* permet una major flexibilitat en la planificació successòria i facilita l'encaix del desheretament en contextos familiars deteriorats, mentre que Peris Rivera (2016) i De Barrón Arniches (2016) permeten situar aquesta diferència dins del debat més ampli sobre la conveniència d'adaptar el sistema legitimari a les noves realitats socials.

En definitiva, la diferent configuració de la legítima en ambdós ordenaments explica, en bona mesura, per què el dret civil català presenta una regulació més oberta i funcional del desheretament, mentre que el dret civil espanyol manté una concepció més restrictiva i formalista, fortament condicionada per la necessitat de preservar la porció legitimària com a dret especialment protegit.

3.2. Diferències conceptuals i normatives essencials

Des del punt de vista normatiu, tant el dret civil espanyol com el dret civil català configuren el desheretament com una institució de caràcter excepcional, destinada a privar el legitimari del seu dret a la legítima únicament en supòsits especialment greus. No obstant això, ambdós ordenaments presenten diferències rellevants pel que fa a les causes admeses, a la seva formulació i al marge que deixen als tribunals per interpretar-les.

En el dret civil espanyol, les causes de desheretament es troben recollides de manera taxada als articles 852 a 855 del Codi Civil, entre les quals destaca el maltractament d'obra previst a l'article 853.2 CC. Com s'ha exposat anteriorment, aquesta causa ha estat objecte d'una interpretació extensiva per part del Tribunal Suprem, que ha integrat dins del seu àmbit el maltractament psicològic greu tot i l'absència d'una reforma legislativa expressa. Aquesta evolució jurisprudencial ha permès adaptar el dret successori a les noves realitats familiars, però també ha generat un cert marge d'incertesa interpretativa, en deixar en mans dels tribunals la delimitació concreta d'una causa que el legislador no havia previst de manera explícita (De Barrón Arniches, 2024).

En el dret civil català, en canvi, el Llibre Quart del Codi Civil de Catalunya incorpora de manera expressa el maltractament greu, expressió que permet incloure tant el maltractament físic com el psicològic, així com l'absència manifesta i continuada de relació familiar imputable al legitimari (article 451-17 CCCat). Aquesta previsió normativa pot aportar una major seguretat jurídica i redueix la dependència de la interpretació jurisprudencial per justificar la privació de la legítima. A més, pot considerar-se que el legislador català ha optat per una formulació més oberta i flexible de les causes, permetent donar resposta a situacions familiars que no sempre encaixen bé en causes més tradicionals (Arroyo i Amayuelas & Farnós Amorós, 2015).

Aquesta diferència normativa també es reflecteix en els requisits probatoris i en el control judicial del desheretament. En ambdós sistemes s'exigeix una prova rigorosa de la conducta

al·legada, així com l'acreditació de la seva gravetat, continuïtat i imputabilitat directa al legitimari. Tanmateix, mentre que en el dret civil espanyol aquests criteris han estat construïts principalment per la jurisprudència del Tribunal Suprem, en el dret civil català troben un suport normatiu més clar, la qual cosa contribueix a una aplicació més coherent i previsible de la institució.

La doctrina ha valorat positivament aquesta opció del legislador català per haver incorporat de manera expressa causes com el maltractament psicològic greu o l'absència manifesta de relació familiar, evitant la necessitat de recórrer a interpretacions extensives. Carrau Carbonell (2015) posa de manifest les dificultats que genera la construcció jurisprudencial del maltractament psicològic en el dret civil espanyol, especialment pel que fa a la prova i a la seva aplicació pràctica, mentre que Díaz Alabart (2024) i De Barrón Arniches (2024) posen de relleu el contrast amb el dret civil espanyol, on la integració del maltractament psicològic com a causa de desheretament ha estat fruit exclusiu de l'evolució jurisprudencial del Tribunal Suprem.

La comparació entre ambdós ordenaments posa de manifest que, tot i compartir una mateixa finalitat de protecció familiar, el dret civil català sembla oferir un marc normatiu més clar en aquesta matèria de desheretament, mentre que el dret civil espanyol manté una estructura més rígida i dependent de la interpretació judicial, amb el marge d'incertesa interpretativa que això pot comportar.

3.3. El paper del testador i la protecció dels legitimaris

Una altra diferència rellevant entre el dret civil espanyol i el dret civil català es manifesta en el paper atribuït al testador i en el grau de protecció dispensat als legitimaris dins del sistema successori. Aquesta qüestió és important perquè determina dues maneres diferents d'entendre l'equilibri entre l'autonomia de la voluntat del causant i la funció social de la legítima.

En el dret civil espanyol, el sistema successori es caracteritza per una forta protecció dels legitimaris, que limita de manera significativa la capacitat del causant per disposar lliurement del seu patrimoni. Aquesta protecció es justifica tradicionalment en la idea de solidaritat familiar i en la necessitat de garantir un mínim econòmic als descendents, però pot resultar disfuncional en contextos familiars profundament deteriorats. En aquest marc, el desheretament es concep com una mesura excepcional i d'últim recurs, sotmesa a una interpretació restrictiva i a un control judicial especialment rigorós.

En el dret civil català, en canvi, s'observa una major confiança en l'autonomia de la voluntat del causant. La configuració creditícia de la legítima, juntament amb l'admissió expressa del maltractament greu i de l'absència manifesta i continuada de relació familiar, reforça el paper del testador com a eix central del sistema successori, permetent-li modular amb més llibertat la destinació del seu patrimoni tenint en compte la relació real que ha mantingut amb els legitimaris (De Barrón Arniches, 2016).

No obstant això, aquesta major flexibilitat no implica deixar el legitimari sense protecció. Tant en el dret civil espanyol com en el dret civil català s'exigeix una prova rigorosa de la causa invocada i se sotmet el desheretament a un control judicial estricte, tal com posa de manifest la jurisprudència tant del Tribunal Suprem com del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya. Aquest control judicial actua com a mecanisme de garantia davant possibles abusos o usos instrumentals de la figura del desheretament.

Des d'una perspectiva doctrinal, s'ha posat de relleu la tensió existent entre la llibertat de testar i la protecció dels legitimaris en ambdós models. Pérez Vallejo (2023) posa de manifest les dificultats que planteja el sistema estatal en els casos de ruptura familiar greu, mentre que Raduà Hostench (2018) destaca que el model català ofereix un equilibri més flexible entre autonomia de la voluntat i protecció familiar.

La comparació entre ambdós ordenaments mostra que, mentre el dret civil espanyol manté una concepció més intensament protectora dels legitimaris, el dret civil català aposta per un model més flexible i centrat en la voluntat del testador, sense renunciar a les garanties bàsiques que han de presidir l'aplicació del desheretament com a institució excepcional.

3.4. Valoració crítica del model català i del model estatal

La comparació entre el dret civil espanyol i el dret civil català mostra una diferència de fons: tots dos protegeixen la legítima, però no donen el mateix pes a la voluntat del causant ni responen igual davant les ruptures familiars greus.

El dret civil català ofereix, en termes generals, un model més adaptat a les realitats familiars contemporànies, en permetre una major adequació entre la voluntat del causant i la configuració jurídica de la successió. La previsió expressa del maltractament greu i de l'absència manifesta i continuada de relació familiar com a causes de desheretament contribueix a reforçar la coherència interna del sistema i a reduir la incertesa interpretativa, dotant el testador d'un marc normatiu més clar per fer valer la seva voluntat (Arroyo i Amayuelas & Farnós Amorós, 2015).

El dret civil espanyol, per la seva banda, ha hagut de recórrer a una evolució jurisprudencial progressiva per donar resposta a situacions que el legislador no havia previst expressament. Tot i que aquesta evolució ha estat positiva en termes d'adaptació social, també ha generat un cert dèficit de seguretat jurídica, en deixar en mans dels tribunals la delimitació concreta d'una causa tan sensible com el maltractament psicològic. Aquesta dependència de la interpretació judicial pot provocar solucions desiguals i una percepció d'imprevisibilitat en l'aplicació del desheretament.

En aquest sentit, resultaria convenient valorar una possible reforma legislativa del Codi Civil que incorporés de manera expressa el maltractament psicològic greu com a causa autònoma de desheretament, així com una major precisió normativa sobre els criteris d'imputabilitat i continuïtat de la conducta. Aquesta reforma permetria apropar el model estatal al català, tot mantenint l'equilibri entre la llibertat de testar i la protecció dels legitimaris.

Des d'una perspectiva doctrinal, aquesta divergència entre ambdós models ha estat objecte de valoracions crítiques. Pérez Vallejo (2023) posa de manifest les dificultats que genera la dependència del dret civil espanyol respecte de la interpretació jurisprudencial en aquesta matèria, mentre que Raduà Hostench (2018) permet destacar que el model català ofereix un equilibri més flexible entre autonomia de la voluntat i protecció dels legitimaris. En la mateixa línia, Díaz Alabart (2024) i De Barrón Arniches (2024) posen de relleu la necessitat d'una intervenció legislativa que consolidi normativament els avenços jurisprudencials assolits pel Tribunal Suprem.

En conclusió, l'anàlisi comparada permet afirmar que, tot i compartir una mateixa finalitat de protecció familiar, el dret civil català sembla oferir una resposta més flexible i funcional als conflictes successoris derivats del deteriorament de les relacions familiars, mentre que el dret

civil espanyol manté una estructura més rígida que requereix una actualització normativa per adaptar-se plenament a les necessitats socials actuals.

4. ANÀLISI COMPARADA AMB EL DRET ITALIÀ

4.1. Fonament i justificació metodològica de l'elecció del dret italià

L'elecció del dret italià com a model de comparació es justifica perquè es tracta d'un ordenament en què la llibertat de testar no és absoluta, atès que determinats familiars tenen reconegut legalment un dret a una porció reservada de l'herència (Comissió Europea, 2021). En concret, el dret italià reconeix com a legitimaris el cònjuge, els fills i els ascendents, tal com estableix l'article 536 del Codice civile.

A més, el sistema preveu mecanismes específics de tutela quan aquesta quota reservada resulta lesionada, com ara la reducció de les atribucions que excedeixen els límits legalment admissibles, d'acord amb l'article 553 del Codice civile. Igualment, l'article 564 regula les condicions per a l'exercici de l'acció de reducció per part del legitimari. Per això, el dret italià constitueix un terme de comparació útil per analitzar, en un context jurídic pròxim, com s'articula l'equilibri entre l'autonomia de la voluntat del causant i la protecció dels legitimaris.

A més, el fet que hi hagi fonts normatives i institucionals accessibles permet fer una comparació prou sòlida sense desplaçar l'eix principal del treball, centrat en el dret civil espanyol i el dret civil català.

Per tant, l'estudi del dret italià permet ampliar la perspectiva comparada del treball i valorar si les solucions adoptades pel dret civil espanyol i pel dret català responen adequadament als conflictes actuals entre llibertat de testar, legítima i relacions familiars deteriorades.

4.2. La configuració de la legítima en el dret italià

En el dret italià, la legítima es configura com un límit legal a la llibertat de testar, atès que la llei reserva una part del patrimoni hereditari a favor de determinats familiars, als quals l'ordenament reconeix una posició especialment protegida dins la successió. Així, el sistema successori italià parteix de la idea que l'autonomia de la voluntat del causant no és absoluta, sinó que queda condicionada per l'existència d'una quota reservada que no pot ser desconeguda sense conseqüències jurídiques per als legitimaris (Comissió Europea, 2021). En aquest sentit, el dret italià s'emmarca dins la tradició civilista europea, en què la família manté una protecció important en l'àmbit successori.

Pel que fa als subjectes protegits, l'article 536 del *Codice civile* estableix que són legitimaris el cònjuge, els fills i els ascendents. Això significa que el legislador italià identifica un nucli familiar bàsic al qual atribueix un dret necessari sobre l'herència, amb independència de quina sigui la voluntat expressada pel testador. Aquesta opció normativa respon a una concepció de la successió en què la protecció de determinats vincles familiars continua tenint un pes central, i en què la legítima opera com a garantia mínima davant possibles exclusions patrimonials derivades del testament³⁷.

³⁷ *Codice civile italià, art. 536*

La concreció d'aquesta protecció es manifesta en la determinació legal de la quota reservada. En aquest sentit, l'article 537 preveu que, si el causant deixa un únic fill, a aquest li correspon la meitat del patrimoni, mentre que, si deixa més d'un fill, la quota reservada ascendeix a dos terços, a repartir entre tots per parts iguals. Per la seva banda, l'article 538 disposa que, si no hi ha fills però sí ascendents, a aquests se'ls reserva un terç del patrimoni. Igualment, l'article 540 reconeix al cònjuge una quota reservada pròpia, de manera que també en aquest cas la llei limita expressament la part de què el testador pot disposar lliurement. Això mostra que el dret italià regula de manera detallada tant qui són els legitimaris com quina part de l'herència queda reservada a favor seu³⁸.

Aquesta regulació posa de manifest que la legítima italiana constitueix una institució clarament estructurada, amb una funció de protecció familiar que limita de manera efectiva la llibertat de testar. En conseqüència, es tracta d'un model útil per a l'anàlisi comparada, perquè permet observar com un ordenament civilista pròxim manté una protecció intensa de la legítima i dels familiars més propers (Comissió Europea, 2021).

4.3. La llibertat de testar i la porció disponible en el sistema italià

En el dret italià, la llibertat de testar es reconeix formalment en el sentit que el causant pot disposar del seu patrimoni mitjançant testament, però aquesta llibertat queda condicionada per l'existència d'una porció reservada a favor del cònjuge, dels fills i descendents i, si no hi ha fills, dels ascendents. En la pràctica, això es tradueix en el fet que el testador pot ordenar la successió però sempre dins dels límits que imposa la porció reservada; en particular, els legitimaris tenen dret a una porció reservada, i poden impugnar les disposicions testamentàries que la lesionin. Així, el testament és vàlid i eficaç mentre no sigui impugnat i, si no prospera la impugnació, manté la seva plena eficàcia (Comissió Europea, 2021).

D'altra banda, des d'un punt de vista tècnic, el Codice civile preveu un criteri específic per determinar quina és la porció de què el causant podia disposar lliurement. L'article 556 estableix que, per calcular la quota disponible, s'ha de formar una massa amb tots els béns que pertanyien al difunt al temps de la mort, deduint-ne els deutes, i reunint "fictíciament" també els béns dels quals s'hagi disposat a títol de donació; és sobre aquesta base que es calcula la quota disponible. Això implica que la llibertat de testar no s'avalua només respecte del patrimoni existent en el moment de la mort, sinó que el sistema té en compte també determinades atribucions realitzades en vida quan són rellevants per fixar el límit quantitatiu de disposició.

Per últim, cal tenir present que l'abast real de la porció disponible varia en funció de quins legitimaris concorrin a la successió, atès que la quota reservada canvia segons la composició familiar. En conseqüència, el dret italià configura la llibertat de testar com una llibertat limitada per quotes legals i pel sistema de protecció dels legitimaris que condiciona l'espai real d'autonomia del causant³⁹.

4.4. La tutela dels legitimaris i els mecanismes de reacció davant la lesió de la legítima

La protecció dels legitimaris en el dret italià no es limita a reconèixer una quota reservada, sinó que es reforça mitjançant mecanismes específics que permeten reaccionar quan aquesta quota

³⁸ Codice civile italià, arts. 537, 538 i 540

³⁹ Codice civile italià, arts. 537, 538 i 540

ha estat lesionada. En aquest sentit, el sistema italià admet que el testador pugui haver disposat de béns més enllà del que legalment podia, però preveu instruments correctors per restablir l'equilibri imposat per la llei i garantir que els legitimaris rebin, finalment, la part que els correspon. En definitiva, la protecció dels legitimaris es manté, però no de manera automàtica: es fa efectiva a través dels instruments que el mateix codi preveu (Comissió Europea, 2021).

Des d'aquesta perspectiva, l'article 553 del Codice civile estableix que, quan, en el repartiment successori, concorren legitimaris amb altres successibles, les porcions d'aquests darrers s'han de reduir proporcionalment en la mesura necessària per integrar la quota reservada als legitimaris. Aquesta previsió posa de manifest que el legislador italià articula un mecanisme específic de correcció quan la distribució patrimonial derivada de la successió no respecta el mínim legalment garantit als legitimaris⁴⁰.

En la mateixa línia, l'article 554 disposa que les disposicions testamentàries que excedeixin la quota de què el difunt podia disposar resten sotmeses a reducció dins dels límits de la quota mateixa. Això implica que, si el testament sobrepassa la porció disponible i envaeix la legítima, l'ordenament ofereix una via de reequilibri que permet limitar-ne els efectes. Igualment, l'article 555 preveu que les donacions que excedeixin la quota disponible també poden ser objecte de reducció, si bé només després d'haver esgotat prèviament el valor dels béns atribuïts per testament. D'aquesta manera, el sistema italià estableix un ordre de reacció davant la lesió de la legítima, distingint entre disposicions testamentàries i atribucions inter vivos⁴¹.

Finalment, l'article 564 regula les condicions per a l'exercici de l'acció de reducció, i exigeix, entre d'altres aspectes, que el legitimari imputi a la seva porció legítima les donacions i els llegats que ja hagués rebut, llevat que n'hagués estat expressament dispensat. Això evidencia que la tutela dels legitimaris no opera de manera automàtica ni incondicionada, sinó que es troba subjecta a determinats requisits tècnics propis del sistema successori italià. En conseqüència, el dret italià ofereix una protecció efectiva de la legítima, però la sotmet a mecanismes concrets que intenten compatibilitzar la defensa dels legitimaris amb l'ordenació global de la successió (Comissió Europea, 2021).

4.5. Contrastos amb el dret civil espanyol i amb el dret civil català

La comparació entre el dret italià, el dret civil espanyol i el dret civil català permet constatar que, tot i tractar-se de tres ordenaments propis de la tradició civilista, la configuració de la legítima i l'abast de la llibertat de testar no responen exactament al mateix model. En el cas italià, de manera similar al dret civil espanyol, la legítima es construeix com un límit legal intens a l'autonomia del causant, ja que la llei reserva una porció del patrimoni a favor de determinats familiars i condiona, d'aquesta manera, l'espai real de disposició testamentària. Això es tradueix en un sistema que continua situant la protecció familiar en una posició central dins del dret de successions (Comissió Europea, 2021).

Des d'aquesta perspectiva, el dret italià s'acosta força al model del Codi Civil espanyol, en la mesura que ambdós ordenaments mantenen una concepció fortament protectora dels legitimaris i parteixen de la idea que la llibertat de testar no pot prevaler de manera absoluta sobre els drets successoris mínims dels familiars més pròxims. En tots dos casos, la legítima actua

⁴⁰ Codice civile italià, art. 553.

⁴¹ Codice civile italià, arts. 554 i 555.

com un mecanisme de contenció de la voluntat del testador i com una garantia legal a favor dels legitimaris⁴².

Tanmateix, el contrast és més marcat quan la comparació es projecta sobre el dret civil català. Com ja s'ha exposat en els apartats anteriors d'aquest treball, el model català es caracteritza per una configuració de la legítima com a dret de crèdit, i no com a atribució directa d'una porció concreta del cabal hereditari, la qual cosa flexibilitza notablement l'estructura successòria i amplia l'espai de llibertat del causant (Raduà Hostench, 2018). En aquest sentit, mentre que el dret italià continua responent a una lògica de reserva legal forta i quantitativament delimitada, el dret català ofereix una solució més adaptable, en què la protecció del legitimari es manté, però sense condicionar amb la mateixa intensitat l'organització material de la successió (Raduà Hostench, 2018; De Barrón Arniches, 2016).

Per tant, el dret italià se situa, des del punt de vista estructural, més pròxim al dret civil espanyol que no pas al dret civil català. Tot i això, la comparació resulta especialment útil perquè permet evidenciar, amb més claredat, fins a quin punt el model català representa una opció més flexible dins l'àmbit dels ordenaments civilistes, en contrast amb sistemes com l'italià, que continuen atribuint a la legítima una funció de protecció familiar especialment intensa (Comissió Europea, 2021; Raduà Hostench, 2018).

4.6. Consideracions crítiques i eventuais elements d'inspiració

L'anàlisi del dret italià permet extreure una valoració crítica rellevant en relació amb el debat sobre la legítima i la llibertat de testar. En primer lloc, el model italià confirma que, dins dels sistemes de tradició civilista, continua existint una opció normativa rellevant a favor d'una protecció intensa dels legitimaris, basada en la reserva legal d'una part del patrimoni a favor del cònjuge, dels fills i, si no n'hi ha, dels ascendents. Això posa de manifest que la limitació de la llibertat de testar no és una singularitat del dret espanyol, sinó una solució compartida per altres sistemes europeus pròxims, que continuen atribuint a la família un paper central en l'estructura de la successió (Comissió Europea, 2021).

Ara bé, precisament aquesta proximitat també permet advertir que el manteniment d'una legítima fortament protegida no exclou l'existència de mecanismes tècnics dirigits a ordenar de manera més sistemàtica la reacció davant la seva lesió. En el cas italià, la configuració legal de la reducció de disposicions testamentàries i de donacions, així com la regulació de les condicions per exercir l'acció corresponent, mostra una articulació especialment detallada dels instruments de tutela dels legitimaris. Des d'aquesta perspectiva, l'interès del model italià no rau tant en una major flexibilitat material de la legítima, sinó en la claredat amb què delimita els mecanismes de correcció quan la quota reservada ha estat vulnerada⁴³.

Tanmateix, si aquesta anàlisi es projecta sobre el dret civil català, la comparació reforça encara més la idea que el model català representa una opció més flexible dins l'àmbit civilista. Tal com ja s'ha exposat en aquest treball, la legítima catalana es configura com un dret de crèdit (pars valoris) i no com una porció del cabal hereditari, fet que amplia l'espai de llibertat del causant i flexibilitza la planificació successòria. En aquest sentit, el model italià no sembla oferir tant una alternativa a la solució catalana com un contrapunt útil que permet evidenciar, amb més nitidesa,

⁴² *Codice civile italià*, arts. 536, 537, 538 i 540.

⁴³ *Codice civile italià*, arts. 553, 554, 555 i 564.

fins a quin punt el dret català s'allunya dels esquemes més rígids de protecció legitimària (Raduà Hostench, 2018; De Barrón Arniches, 2016).

Per això, més que proposar una eventual importació del model italià, el seu valor per al present treball es troba en la seva utilitat comparativa i crítica. El dret italià serveix, sobretot, per confirmar que la tensió entre autonomia de la voluntat i protecció familiar continua sent un eix estructural del dret de successions europeu, i que les diferències entre ordenaments no es troben tant en l'existència o no d'aquest conflicte, sinó en la manera concreta com cada sistema el resol. Des d'aquest punt de vista, l'experiència italiana constitueix un referent útil per contextualitzar el dret civil espanyol i, al mateix temps, per valorar amb més precisió el caràcter singularment flexible del dret civil català (Comissió Europea, 2021; Raduà Hostench, 2018).

En definitiva, l'anàlisi comparada amb el dret italià permet constatar que la limitació de la llibertat de testar mitjançant una porció reservada continua sent una solució vigent dins la tradició civilista europea (Comissió Europea, 2021). D'altra banda, el model italià evidencia la importància d'una regulació detallada dels mecanismes de tutela dels legitimaris quan la quota reservada és lesionada, especialment a través de les regles de reducció i dels requisits per exercir l'acció corresponent⁴⁴. Finalment, la comparació reforça la idea que el dret civil català constitueix una opció especialment flexible dins d'aquest marc, ja que manté la protecció del legitimari però, alhora, amb una configuració creditícia de la legítima, amplia l'espai d'autonomia del causant (Raduà Hostench, 2018).

5. REFLEXIÓ CRÍTICA I QÜESTIONS OBERTES

5.1. Dificultats probatòries del maltractament psicològic

Un dels principals problemes que planteja el desheretament per maltractament psicològic és, precisament, la seva prova. A diferència del maltractament físic, que sovint pot deixar rastre mèdic, penal o documental, el maltractament psicològic es manifesta habitualment a través de conductes més difuses, prolongades en el temps i difícils d'acreditar de manera directa. Aquesta característica converteix la valoració judicial en una operació especialment delicada, ja que el jutge no només ha d'examinar uns fets objectius, sinó també determinar si aquests fets tenen una gravetat suficient per ser considerats un veritable maltractament i no un simple deteriorament de la relació familiar (Carrau Carbonell, 2015).

Des del meu punt de vista, aquesta dificultat probatòria és el punt més sensible de la doctrina jurisprudencial que ha ampliat la interpretació de l'article 853.2 del Codi Civil. Les resolucions del Tribunal Suprem de 2014 i 2015 van suposar un avenç important en reconèixer que el maltractament d'obra pot incloure formes de maltractament psicològic quan comporten un menyscabament greu de la dignitat i del benestar emocional del causant⁴⁵. Tanmateix, les sentències posteriors han posat de manifest que aquesta obertura interpretativa no elimina la necessitat d'una prova especialment rigorosa. En aquest sentit, la Sentència 401/2018 i la Sentència 267/2019 insisteixen que no n'hi ha prou amb acreditar un distanciament familiar o

⁴⁴ *Codice civile italià*, arts. 553–555 i 564.

⁴⁵ *Tribunal Suprem, Sala Primera Civil, Sentència núm. 258/2014, de 3 de juny, ECLI:ES:TS:2014:2484; Tribunal Suprem, Sala Primera Civil, Sentència núm. 59/2015, de 30 de gener, ECLI:ES:TS:2015:565.*

una manca de relació: cal provar, a més, que aquesta situació és imputable principalment al legitimari i que ha generat un dany emocional rellevant en el causant⁴⁶.

Aquesta exigència em sembla correcta, perquè evita que el desheretament es converteixi en una resposta automàtica davant qualsevol conflicte familiar. En la pràctica, moltes ruptures familiars són el resultat de processos complexos, llargs i sovint bidireccionals, en què intervenen factors personals, emocionals i fins i tot generacionals. Per això, considero encertat que la jurisprudència rebutgi identificar de manera automàtica la simple absència de tracte amb el maltractament psicològic. Si es fes aquest pas sense més matisos, s'acabaria ampliant per via interpretativa una causa de desheretament que el legislador estatal no ha formulat de manera expressa, amb el consegüent risc d'afeblir la seguretat jurídica (De Barrón Arniches, 2024).

El problema és que, fins i tot quan els tribunals afirmen criteris restrictius, la seva aplicació continua depenent molt de la prova disponible en cada cas. En aquest punt, la càrrega probatòria té una importància decisiva. L'article 850 del Codi Civil atribueix als hereus del testador la càrrega de provar la certesa de la causa de desheretament si el desheretat la nega, i l'article 851 CC preveu que el desheretament fet sense expressió de causa, o per una causa que no sigui certa o no es provi, queda sense efecte en allò que perjudiqui la legítima del desheretat⁴⁷. Això significa que no hi ha prou amb la convicció subjectiva del causant ni amb una percepció moral de greuge, sinó que cal aportar elements objectius suficients per acreditar la realitat i la gravetat de la conducta imputada.

Ara bé, aquí apareix la gran tensió del sistema: com es prova de manera convincent un patiment emocional que, moltes vegades, s'ha produït en l'àmbit més íntim de la vida familiar? En molts casos, la prova es construeix a partir d'indicis: testimonis de familiars o cuidadors, missatges, correus electrònics, informes mèdics o psicològics, situacions d'abandonament en contextos de malaltia o dependència, o bé una conducta reiterada d'hostilitat, humiliació o menyspreu. El problema és que aquest tipus de prova pot ser fragmentària, subjectiva o parcial, i això obliga als tribunals a reconstruir una dinàmica relacional sovint molt degradada. Des del meu punt de vista, aquest exercici és jurídicament necessari, però també comporta un marge d'incertesa molt elevat, especialment quan no existeixen proves externes sòlides i el litigi es converteix en una confrontació entre relats familiars oposats (Pérez Vallejo, 2023).

En comparació amb el dret civil català, la qüestió presenta menys fricció conceptual perquè el Codi Civil de Catalunya reconeix de manera expressa el maltractament greu com a causa de desheretament, una formulació que permet incloure tant el maltractament físic com el psicològic. Tot i això, ni tan sols aquesta previsió legal elimina les dificultats probatòries. La jurisprudència catalana també exigeix gravetat, persistència i imputabilitat, i continua descartant que les simples desavinences familiars o els conflictes afectius ordinaris siguin suficients per justificar la privació de la legítima⁴⁸. Per tant, la diferència entre el dret civil espanyol i el dret civil català no és tant la desaparició del problema probatori com el fet que, en el dret català,

⁴⁶ Tribunal Suprem, Sala Primera Civil, Sentència núm. 401/2018, de 27 de juny, ECLI:ES:TS:2018:2492; Tribunal Suprem, Sala Primera Civil, Sentència núm. 267/2019, de 13 de maig, ECLI:ES:TS:2019:1523.

⁴⁷ Arts. 850 i 851 del Código Civil; Dirección General de los Registros y del Notariado, Resolució de 3 d'octubre de 2019, BOE-A-2019-16380; Dirección General de Seguridad Jurídica y Fe Pública, Resolució de 28 de gener de 2021, BOE-A-2021-2094.

⁴⁸ Art. 451-17 CCCat; Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, Sala Civil i Penal, Sentència núm. 41/2015, de 28 de maig, ECLI:ES:TSJCAT:2015:5193; Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, Sala Civil i Penal, Sentència núm. 2/2018, de 8 de gener, ECLI:ES:TSJCAT:2018:9.

almenys existeix una cobertura legal més clara que redueix la tensió entre interpretació judicial i principi de tipicitat.

En definitiva, considero que la principal debilitat del desheretament per maltractament psicològic no és la seva admissió jurídica, que em sembla materialment raonable en supòsits greus, sinó la dificultat d'establir criteris probatoris prou clars, objectius i previsibles. El repte no és tant decidir si el maltractament psicològic ha de poder justificar el desheretament, sinó com evitar que una figura excepcional acabi depenent massa d'apreciacions subjectives o de reconstruccions incompletes de la vida familiar. Precisament per això, crec que aquesta matèria continua reclamant una major precisió legislativa o, com a mínim, una consolidació jurisprudencial encara més clara sobre quins elements probatoris han de considerar-se suficients per entendre acreditada la causa.

5.2. Aspectes ètics i socials del desheretament

El desheretament no és només una institució tècnica del dret successori, sinó també una figura amb una càrrega ètica i social molt intensa. En realitat, planteja una qüestió de fons: fins a quin punt l'ordenament ha de protegir els vincles familiars pel simple fet d'existir, i fins a quin punt pot admetre que determinades conductes greus justifiquin l'exclusió d'un legitimari de la successió. Aquesta tensió es fa especialment visible en els casos de maltractament psicològic, perquè en aquests supòsits no només entra en joc la distribució del patrimoni, sinó també el reconeixement jurídic del patiment emocional del causant.

El principal conflicte ètic que planteja aquesta matèria és el que existeix entre la llibertat de testar i la funció protectora de la legítima. D'una banda, sembla raonable que una persona no es vegi obligada a reservar una part del seu patrimoni a qui l'ha maltractada greument o ha mantingut una conducta clarament contrària als deures familiars més bàsics. Però, de l'altra, la legítima no és una mera limitació formal a l'autonomia privada, sinó una institució que respon a una idea de solidaritat familiar intergeneracional i de protecció dels legitimaris⁴⁹.

Tanmateix, aquesta justificació tradicional no és pacífica en la doctrina contemporània. Alguns autors han qüestionat que la legítima hagi de mantenir-se amb l'extensió i la rigidesa actuals, i han defensat una ampliació de la llibertat de testar o, fins i tot, una reconversió del sistema cap a fórmules de protecció més assistencials que estrictament legitimàries (Vaquer Aloy, 2017). Per això, considero que el desheretament només és èticament defensable quan concorre una causa realment greu i no quan es fonamenta en simples desacords personals o en deterioraments afectius ordinaris.

Aquesta qüestió és especialment rellevant en el context social actual. Les relacions familiars han canviat profundament, i avui és evident que el parentiu formal no sempre implica proximitat, cura ni respecte. Hi ha situacions en què la relació entre causant i legitimari es troba completament trencada, i fins i tot casos en què aquesta ruptura va acompanyada de conductes humiliants, de menyspreu o d'abandonament emocional. En aquests supòsits, em sembla difícil sostenir que el dret successori hagi de continuar protegint automàticament el legitimari com si la relació familiar mantingués intacta la seva justificació moral. Precisament per això, la

⁴⁹ Arts. 806 i ss. CC; arts. 451-1 i ss. CCCat.

jurisprudència ha anat reconeixent que el maltractament psicològic pot arribar a ser una causa legítima de desheretament quan presenta una gravetat suficient⁵⁰.

Aquesta obertura jurisprudencial també obliga a actuar amb prudència. Des d'una perspectiva ètica, hi ha un risc evident que el dret successori acabi projectant judicis morals massa intensos sobre relacions familiars que són, per naturalesa, complexes i sovint amb responsabilitats compartides. No tota absència de relació és un abandonament moralment reprotxable, ni tota manca d'afecte pot convertir-se en una causa d'exclusió successòria. Des del meu punt de vista, seria un error que el dret convertís el desheretament en una mena de càstig general davant qualsevol fracàs relacional. Això no només afebliria la funció garantista de la legítima, sinó que també podria fomentar una visió excessivament punitiva del dret de successions (Pérez Vallejo, 2023).

També hi ha una dimensió social molt important en la manera com aquesta figura incideix sobre la protecció de les persones grans o vulnerables. En molts dels casos de maltractament psicològic, el rerefons no és només un conflicte familiar qualsevol, sinó una situació de soledat, desempament o manca d'atenció en moments de dependència. En aquest sentit, considero positiu que l'ordenament no sigui indiferent davant formes de violència no física que poden afectar greument la dignitat i el benestar emocional del causant. La possibilitat de desheretar en aquests casos transmet la idea que la família no és només un espai de drets econòmics, sinó també un àmbit de responsabilitats personals mínimes⁵¹.

Malgrat això, em sembla igualment important evitar una idealització del dret com a instrument capaç de resoldre totes les fractures emocionals familiars. El procés judicial només pot valorar fets jurídicament rellevants, però no pot reconstruir de manera completa tota la complexitat afectiva d'una relació deteriorada durant anys. Per això, crec que el desheretament ha de continuar sent una figura excepcional, reservada als casos en què la conducta del legitimari sigui realment greu i incompatible amb el fonament mateix de la protecció legitimària. Si s'ampliés de manera excessiva, el risc seria doble: d'una banda, es podria buidar de contingut la legítima; de l'altra, es podria afavorir la judicialització de conflictes familiars que, tot i ser dolorosos, no sempre haurien de tenir una traducció directa en l'àmbit successori.

És per això que considero que el desheretament per maltractament psicològic és èticament i socialment justificable en supòsits greus, perquè evita resultats materialment injustos i permet adaptar el dret successori a noves formes de vulneració dins de la família. No obstant això, aquesta admissió només em sembla legítima si s'aplica amb criteris restrictius i amb plena consciència que el dret no pot convertir qualsevol ruptura afectiva en una causa de privació de la legítima. El veritable repte no és triar entre llibertat de testar i protecció familiar, sinó trobar un equilibri que permeti excloure qui ha lesionat greument el causant sense buidar de contingut la funció protectora de la legítima.

⁵⁰ Tribunal Suprem, Sala Primera Civil, Sentència núm. 258/2014, de 3 de juny, ECLI:ES:TS:2014:2484; Tribunal Suprem, Sala Primera Civil, Sentència núm. 59/2015, de 30 de gener, ECLI:ES:TS:2015:565; Tribunal Suprem, Sala Primera Civil, Sentència núm. 401/2018, de 27 de juny, ECLI:ES:TS:2018:2492.

⁵¹ Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, Sala Civil i Penal, Sentència núm. 41/2015, de 28 de maig, ECLI:ES:TSJCAT:2015:5193; Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, Sala Civil i Penal, Sentència núm. 2/2018, de 8 de gener, ECLI:ES:TSJCAT:2018:9.

5.3. Riscos d'abús o d'ús instrumental de la figura

El reconeixement del maltractament psicològic com a causa de desheretament respon a una necessitat real d'adaptar el dret successori a formes de vulneració que no sempre es manifesten físicament, però que poden ser igualment greus. Tanmateix, aquesta evolució també obre la porta a un risc que no es pot ignorar: que la figura del desheretament sigui utilitzada de manera abusiva o instrumental en contextos familiars marcats pel conflicte, el deteriorament afectiu o els interessos patrimonials.

Aquest risc deriva sobretot de la mateixa naturalesa del maltractament psicològic com a causa jurídica. Es tracta d'un concepte que, encara que avui està admès per la jurisprudència, continua exigint una valoració casuística molt intensa. Això significa que, en la pràctica, pot existir la temptació d'identificar com a maltractament situacions que en realitat responen a desavinences familiars, distanciaments prolongats o ruptures afectives recíproques. El perill no és només teòric: si el desheretament s'arriba a fonamentar en relats familiars poc precisos o en interpretacions excessivament àmplies del patiment emocional, la figura podria perdre el seu caràcter excepcional (Díaz Alabart, 2024; De Barrón Arniches, 2024) i convertir-se en un mecanisme de represàlia patrimonial.

Aquesta preocupació em sembla especialment rellevant perquè el dret successori opera en un terreny emocionalment molt delicat. El testament no sempre reflecteix només una decisió jurídica serena, sinó que de vegades també pot expressar ressentiments, frustracions o conflictes personals acumulats durant anys. En aquest context, existeix el risc que el desheretament sigui utilitzat com una forma de sanció privada davant disputes familiars que, per greus que siguin des del punt de vista afectiu, no sempre haurien de tenir traducció successòria. Per això, considero imprescindible mantenir una interpretació restrictiva de les causes de desheretament i exigir una acreditació especialment sòlida quan s'invoca el maltractament psicològic.

Un altre risc d'ús instrumental apareix quan la figura es projecta sobre situacions en què la ruptura familiar no és clarament imputable només al legitimari. En moltes famílies, la manca de relació és el resultat d'un procés llarg i complex, amb responsabilitats compartides, silencis recíprocs o dinàmiques conflictives prèvies. Si en aquests casos s'acceptés amb massa facilitat el desheretament, es correria el perill de simplificar excessivament la realitat i de transformar una figura excepcional en una eina de selecció patrimonial basada en una versió unilateral del conflicte. Al meu entendre, això seria incompatible amb la funció garantista de la legítima i amb la necessitat de preservar una mínima seguretat jurídica (Pérez Vallejo, 2023).

També s'ha de tenir en compte el possible paper d'influències externes sobre el causant, especialment en contextos de vellesa, dependència o vulnerabilitat, qüestió que es relaciona amb el debat sobre el fonament protector de la legítima (Vaquer Aloy, 2017).

En determinats supòsits, la decisió de desheretar pot veure's condicionada per l'entorn familiar més pròxim, pels cuidadors o pels interessos d'aquells que resultaran beneficiats per l'exclusió del legitimari. No es tracta d'afirmar que això sigui habitual, però sí de reconèixer que la figura pot ser utilitzada estratègicament en escenaris de gran fragilitat personal. Precisament per això, crec que els tribunals han d'extremar el control sobre la certesa de la causa i sobre la seva imputació efectiva al desheretat, evitant que simples tensions familiars o interpretacions interessades acabin determinant la pèrdua de la legítima.

En aquest punt, la jurisprudència ha actuat correctament en insistir que no n'hi ha prou amb la mera absència de relació ni amb la simple invocació genèrica d'un sofriment emocional. Tant en

el dret civil espanyol com en el català, els tribunals han subratllat la necessitat que la conducta sigui greu, persistent i directament imputable al legitimari, i han descartat que els conflictes familiars ordinaris bastin per justificar el desheretament⁵². Aquesta línia restrictiva em sembla essencial, perquè és l'única manera d'evitar que la figura es desplaci des de l'àmbit de la protecció davant conductes greus cap al terreny molt més insegur de la sanció moral o de l'ús patrimonial del conflicte familiar.

Per tant, considero que el principal antídoto contra l'abús no és negar la possibilitat del desheretament per maltractament psicològic, sinó preservar-ne el caràcter excepcional mitjançant criteris clars d'interpretació i prova. El problema no és que la figura existeixi, sinó que pugui acabar utilitzant-se per canalitzar disputes afectives, ressentiments personals o estratègies de distribució patrimonial alienes a la finalitat que justifica legalment la seva admissió. En aquest sentit, el desheretament només em sembla legítim quan respon a una vulneració realment greu dels deures familiars, i no quan es converteix en una eina per reforçar la posició successòria d'uns hereus davant d'uns altres.

En conclusió, el risc d'abús o d'ús instrumental és un dels límits més importants que cal tenir presents en aquesta matèria. Des del meu punt de vista, la clau és mantenir una lectura prudent de la figura: prou oberta per no deixar sense resposta supòsits greus i injustos, però prou restrictiva per impedir que el desheretament es transformi en una via de càstig patrimonial davant qualsevol crisi familiar.

5.4. Propostes de reforma legislativa i millora del marc actual

Després d'analitzar la regulació estatal, la catalana i la seva evolució jurisprudencial, considero que el principal problema del marc actual no és tant la possibilitat d'admetre el maltractament psicològic com a causa de desheretament, sinó la manca de precisió legal amb què aquesta qüestió continua resolent-se en el dret civil espanyol. La jurisprudència del Tribunal Suprem ha fet un esforç important per adaptar la interpretació del Codi civil a la realitat social, però aquesta ampliació s'ha construït sobretot per via interpretativa i no a partir d'una reforma legislativa expressa. Des del meu punt de vista, això genera una certa inseguretat jurídica, perquè una institució tan excepcional com el desheretament no hauria de dependre principalment d'una elaboració jurisprudencial progressiva, sinó d'una formulació legal més clara⁵³.

Una primera línia de reforma hauria de consistir en una reforma de l'article 853 del Codi civil que incorporés de manera expressa el maltractament psicològic com a causa de desheretament, de manera semblant al que ja fa el dret civil català. Aquesta solució tindria l'avantatge d'evitar part de la tensió actual entre el principi de tipicitat de les causes de desheretament i la interpretació flexible que n'ha fet la jurisprudència. A més, permetria donar una resposta més coherent a situacions de violència o d'abandonament emocional greu que avui només poden encaixar-se a través d'una lectura extensiva del "maltractament d'obra". En aquest punt, em sembla que el model català ofereix una tècnica legislativa més clara i més segura (Raduà Hostench, 2018),

⁵² Tribunal Suprem, Sala Primera Civil, Sentència núm. 401/2018, de 27 de juny, ECLI:ES:TS:2018:2492; Tribunal Suprem, Sala Primera Civil, Sentència núm. 267/2019, de 13 de maig, ECLI:ES:TS:2019:1523; Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, Sala Civil i Penal, Sentència núm. 2/2018, de 8 de gener, ECLI:ES:TSJCAT:2018:9.

⁵³ Arts. 848, 849, 850, 851 i 853 CC; Tribunal Suprem, Sala Primera Civil, Sentència núm. 258/2014, de 3 de juny, ECLI:ES:TS:2014:2484; Tribunal Suprem, Sala Primera Civil, Sentència núm. 59/2015, de 30 de gener, ECLI:ES:TS:2015:565.

perquè reconeix expressament el maltractament greu, una formulació més àmplia que permet incloure tant el maltractament físic com el psicològic, i redueix així la necessitat de forçar la interpretació dels preceptes estatals⁵⁴.

Ara bé, aquesta reforma no hauria de limitar-se a introduir una nova expressió legal, sinó que hauria d'anar acompanyada d'una major concreció dels requisits materials de la causa. Des del meu punt de vista, seria convenient que el legislador precisés que no qualsevol absència de relació familiar ni qualsevol deteriorament afectiu pot justificar el desheretament, sinó només aquelles conductes greus, persistents i clarament imputables al legitimari que produeixin un dany rellevant al causant. Aquesta concreció ajudaria a evitar interpretacions expansives (Díaz Alabart, 2024) i a mantenir el caràcter excepcional de la figura. També contribuiria a diferenciar millor entre el veritable maltractament psicològic i els simples conflictes familiars, que, per dolorosos que siguin, no sempre haurien de comportar la pèrdua de la legítima.

Una segona línia de millora hauria d'afectar l'àmbit probatori. Tal com s'ha vist, una de les grans dificultats d'aquesta figura és que sovint els litigis es construeixen sobre relats familiars oposats, indicis parcials i situacions emocionalment complexes. Per això, crec que seria útil que la llei o, si més no, la doctrina jurisprudencial consolidada definís amb més claredat quins elements poden considerar-se especialment rellevants per acreditar la causa: informes mèdics o psicològics, missatges o comunicacions que revelin menyspreu o abandonament, testimonis externs solvents, situacions de desemparament en contextos de dependència, o altres indicis objectius que permetin anar més enllà de la mera percepció subjectiva del testador. No es tracta d'establir una prova taxada, però sí d'oferir pautes més previsibles que redueixin la incertesa judicial⁵⁵.

També seria convenient reforçar les exigències formals del testament quan el causant decideix desheretar per aquesta causa. En la pràctica, moltes controvèrsies neixen perquè la causa s'expressa de manera massa genèrica o amb fórmules poc precises. Per això, una millora raonable seria exigir que, quan el desheretament es fonamenti en maltractament psicològic, el testament reculli una mínima concreció dels fets o del comportament que la justifica. Aquesta exigència no suposaria anticipar tota la prova, però sí obligaria a una expressió més seriosa i concreta de la causa, i dificultaria l'ús merament instrumental o retòric de la figura. La doctrina registral recent també ha insistit en la importància que la causa de desheretament consti expressament i que, en cas d'impugnació, pugui controlar-se la seva certesa⁵⁶.

Qualsevol reforma, a més, hauria de perseguir un objectiu d'equilibri. No em sembla desitjable ni una regulació excessivament rígida, que deixi sense resposta supòsits materialment injustos, ni tampoc una regulació massa oberta, que afavoreixi la judicialització general de les ruptures familiars. La funció de la reforma no hauria de ser facilitar el desheretament, sinó fer-lo més clar, més previsible i més segur jurídicament. En aquest sentit, el model català pot servir d'inspiració, però no necessàriament de manera mimètica: el més important és que el legislador estatal

⁵⁴ Art. 451-17 CCCat; Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, Sala Civil i Penal, Sentència núm. 41/2015, de 28 de maig, ECLI:ES:TSJCAT:2015:5193; Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, Sala Civil i Penal, Sentència núm. 2/2018, de 8 de gener, ECLI:ES:TSJCAT:2018:9.

⁵⁵ Tribunal Suprem, Sala Primera, Sentència núm. 401/2018, de 27 de juny, ECLI:ES:TS:2018:2492; Tribunal Suprem, Sala Primera Civil, Sentència núm. 267/2019, de 13 de maig, ECLI:ES:TS:2019:1523; Tribunal Suprem, Sala Primera Civil, Sentència núm. 104/2019, de 19 de febrer, ECLI:ES:TS:2019:502.

⁵⁶ Arts. 848, 849, 850 i 851 CC; Dirección General de Seguridad Jurídica y Fe Pública, Resolució de 7 de novembre de 2025, BOE-A-2026-4468.

assumeixi expressament una realitat que la jurisprudència ja ha reconegut i la tradueixi en un marc legal menys ambigu.

En aquest context, una part de la doctrina ha anat més enllà i ha qüestionat la conveniència de mantenir la legítima amb l'abast tradicional que encara conserva en el dret civil espanyol. Així, alguns autors han defensat una ampliació decidida de la llibertat de testar i una revisió profunda del sistema legitimari, mentre que altres han proposat substituir la legítima dels descendents per fórmules de protecció successòria de caràcter més assistencial, orientades a evitar situacions de necessitat però no a reservar automàticament una porció de l'herència (Vaquer Aloy, 2017). Tot i que no considero necessari arribar a una supressió general de la legítima, aquest corrent doctrinal resulta útil perquè posa de manifest que el debat actual no se centra únicament en ampliar o no les causes de desheretament, sinó també en revisar el fonament i la funció mateixa del sistema legitimari.

En resum, considero que la millora del sistema passa per tres idees bàsiques: reconèixer legalment de manera expressa el maltractament psicològic com a causa de desheretament, delimitar amb més precisió els seus requisits materials i reforçar les garanties probatòries i formals del seu exercici. Només així es podrà mantenir l'equilibri entre el respecte a la llibertat de testar, la protecció de la dignitat del causant i la preservació de la funció garantista de la legítima. Des del meu punt de vista, aquesta és la via més adequada per evitar que el dret successori quedi atrapat entre dues opcions igualment insatisfactòries: una interpretació massa rígida que deixi sense resposta el maltractament psicològic, o una interpretació massa oberta que acabi afeblint la seguretat jurídica.

6. CONCLUSIONS

La primera conclusió que es pot extreure és que el desheretament no pot entendre's com una facultat lliure del testador, sinó com una institució excepcional que només opera quan concorre una causa legal i aquesta queda suficientment acreditada. Precisament per aquest caràcter excepcional, la seva aplicació està sotmesa a causes taxades, a exigències formals estrictes i a un control judicial especialment rigorós. Això permet preservar la funció garantista de la legítima i evitar que la privació d'aquest dret es fonamenti únicament en conflictes personals o en la voluntat unilateral del causant.

En relació amb el dret civil espanyol, una de les conclusions principals és que el reconeixement del maltractament psicològic com a causa de desheretament ha estat fruit, essencialment, de l'evolució jurisprudencial. El Codi Civil espanyol no preveu expressament el maltractament psicològic, sinó que l'article 853.2 CC es refereix al maltractament d'obra i a les injúries greus de paraula. No obstant això, el Tribunal Suprem ha interpretat progressivament aquest precepte en un sentit més ampli, admetent que determinades conductes de violència emocional, abandonament, menyspreu reiterat o desatenció greu poden integrar el concepte de maltractament d'obra quan afecten de manera rellevant la dignitat, la salut mental o el benestar emocional del causant.

Aquesta evolució és positiva perquè evita que l'article 853.2 CC quedi reduït a una lectura purament física del maltractament. Ara bé, també presenta límits importants. El fet que el maltractament psicològic no estigui expressament recollit al Codi Civil genera una certa inseguretat jurídica, ja que obliga els tribunals a construir la seva admissió a través d'una interpretació extensiva d'una causa legal pensada inicialment per al maltractament físic. Per

aquest motiu, considero que seria convenient una reforma de l'article 853 CC que incorporés de manera expressa el maltractament psicològic greu com a causa autònoma de desheretament, sempre amb requisits estrictes de gravetat, persistència i imputabilitat al legitimari.

Pel que fa al dret civil català, la conclusió és diferent. El Codi Civil de Catalunya ofereix una regulació més clara i adaptada a les situacions familiars actuals, ja que l'article 451-17 CCCat reconeix expressament el maltractament greu com a causa de desheretament, una formulació que permet incloure tant el maltractament físic com el psicològic. A més, també incorpora l'absència manifesta i continuada de relació familiar imputable exclusivament al legitimari, fet que permet donar resposta a supòsits de ruptura familiar greu sense haver de forçar la interpretació del concepte de maltractament. En aquest sentit, el model català presenta una major seguretat jurídica i una tècnica legislativa més precisa que la del dret civil espanyol.

Aquesta diferència entre ambdós ordenaments també es reflecteix en la configuració de la legítima. En el dret civil espanyol, la legítima manté una configuració més rígida i una funció de protecció intensa dels legitimaris, fet que redueix el marge de llibertat del testador. En canvi, en el dret civil català, la legítima es configura com un dret de crèdit, la qual cosa atorga una major flexibilitat al sistema successori i permet compatibilitzar millor la protecció del legitimari amb la voluntat del causant. Aquesta diferència estructural explica, en bona part, que el dret català ofereixi una resposta més funcional davant els conflictes familiars greus.

Ara bé, tant en el dret civil espanyol com en el dret civil català, la principal dificultat continua sent la prova del maltractament psicològic. A diferència del maltractament físic, que pot acreditar-se amb informes mèdics, denúncies o altres proves objectives, el maltractament psicològic sol produir-se en l'àmbit íntim de la família i sovint s'ha de demostrar a través d'indícis, testimonis, informes psicològics o una valoració global de la relació familiar. Per això, resulta essencial que els tribunals mantinguin una interpretació prudent i exigeixin una conducta greu, persistent i clarament imputable al legitimari. No qualsevol conflicte familiar, distanciament afectiu o manca de relació pot justificar el desheretament.

L'estudi de la jurisprudència posa de manifest que els tribunals han intentat mantenir aquest equilibri. Tant el Tribunal Suprem, en l'àmbit del dret civil espanyol, com el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya i les Audiències Provincials, en l'àmbit català, han admès la rellevància del maltractament psicològic, però han evitat una aplicació automàtica o excessivament àmplia de la figura. Aquesta prudència és necessària per impedir que el desheretament es converteixi en una eina de càstig patrimonial davant qualsevol crisi familiar o en un instrument per alterar la distribució successòria al marge de la finalitat legal de la institució.

L'anàlisi del dret italià permet reforçar aquesta idea de fons: els sistemes successoris europeus continuen atribuint una importància central a la protecció familiar, però ho fan amb tècniques i intensitats diferents. En el cas italià, la legítima també actua com un límit rellevant a la llibertat de testar, fet que confirma que el dret successori comparat continua buscant un equilibri entre autonomia privada, protecció dels familiars més pròxims i seguretat jurídica. Aquesta perspectiva comparada permet entendre que el debat sobre el desheretament no és una qüestió aïllada del dret espanyol o català, sinó una manifestació més àmplia de la tensió entre llibertat individual i solidaritat familiar.

En conclusió, el desheretament per maltractament físic i psicològic posa de manifest la necessitat d'adaptar el dret successori a les noves formes de conflicte familiar, sense desnaturalitzar el caràcter excepcional de la institució. El dret civil català sembla oferir actualment una regulació més clara i coherent, mentre que el dret civil espanyol ha avançat sobretot gràcies a la

jurisprudència, però encara presenta marge de millora legislativa. Des del meu punt de vista, la solució més adequada passa per reconèixer expressament el maltractament psicològic greu com a causa de desheretament en el Codi Civil espanyol, però mantenint sempre un control judicial rigorós que garanteixi que només els supòsits realment greus, provats i imputables al legitimari puguin justificar la privació de la legítima.

7. BIBLIOGRAFIA

A) DOCTRINA

Arroyo i Amayuelas, E., & Farnós Amorós, E. (2015). *Entre el testador abandonado y el legitimario desheredado: ¿A quién prefieren los tribunales?* *InDret: Revista para el Análisis del Derecho*, (2), 3–32. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=5068365>

Barceló Doménech, J. (2016). *Abandono de las personas mayores y reciente doctrina del Tribunal Supremo español sobre la desheredación por causa de maltrato psicológico*. *Actualidad Jurídica Iberoamericana*, (4), 289–302. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=5409217>

Berrocal Lanzarot, A. I. (2015). *El maltrato psicológico como justa causa de desheredación de hijos y descendientes*. *Revista Crítica de Derecho Inmobiliario*, (748), 928–952. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=5081759>

Carrau Carbonell, J. M. (2015). *La desheredación por maltrato psicológico y su dificultad de aplicación práctica*. *Revista de Derecho Civil*, 2(2), 249–256. <https://nreg.es/ojs/index.php/RDC/article/view/135>

De Barrón Arniches, P. (2016). *Libertad de testar y desheredación en los Derechos civiles españoles*. *InDret: Revista para el Análisis del Derecho*, (4). <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=5740623>

De Barrón Arniches, P. (2024). *La evolución de la jurisprudencia en materia de desheredación por maltrato psicológico al causante: una vuelta de tuerca para ganar seguridad jurídica (a propósito de la sentencia del Tribunal Supremo de 19 de abril de 2023)*. *Anuario de Derecho Civil*, 77(1), 353–380. https://www.boe.es/biblioteca_juridica/anuarios_derecho/abrir_pdf.php?id=ANU-C-2024-10035300380

Díaz Alabart, S. (2024). *El maltrato psicológico como causa de desheredación de hijos y descendientes*. *Cuadernos de Derecho Transnacional*, 16(2), 524–538. <https://doi.org/10.20318/cdt.2024.8928>

Echevarría de Rada, M. T. (2019). *La acción de impugnación de la desheredación injusta: plazo de ejercicio*. *Comentario de la Sentencia del Tribunal Supremo de 25 de septiembre de 2019 (492/2019)*. *Comentarios a las Sentencias de Unificación de Doctrina (Civil y Mercantil)*, (11), 371–386. https://www.boe.es/biblioteca_juridica/comentarios_sentencias_unificacion_doctrina_civil_y_mercantil/abrir_pdf.php?id=COM-D-2019-27

González Carrasco, M. C. (2015). *Sentencia del Tribunal Supremo (Sala de lo Civil, Sección 1.ª) de 3 de junio de 2014. Desheredación por maltrato psicológico. Concepto incluido en el término “maltrato”. Relevancia de la ausencia de relación afectiva como causa legal*. *Cuadernos Civitas*

de Jurisprudencia Civil, (97), 277–288.
<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=5211121>

Peris Rivera, A. L. (2016). *Desheredación: una visión comparada*. *Actualidad Jurídica Iberoamericana*, (4), 329–348. https://idibe.org/wp-content/uploads/2013/09/16_Peris_Rivera_pp_329-348.pdf

Pérez Vallejo, A. M. (2023). *Progenitores e hijos ausentes: el maltrato psicológico a debate como causa de desheredación*. *Revista Crítica de Derecho Inmobiliario*, (800), 3499–3529. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=9334678>

Raduà Hostench, J.-M. (2018). *Conflictes amb la legítima: preterició i desheretament*. *Revista Catalana de Dret Privat*, (19), 35–70. <https://doi.org/10.2436/20.3004.02.114>

Vaquer Aloy, A. (2017). *Acerca del fundamento de la legítima*. *InDret: Revista para el Análisis del Derecho*, (4). <https://www.raco.cat/index.php/InDret/article/view/332575>

B) JURISPRUDÈNCIA

Tribunal Suprem, Sala Primera Civil

Tribunal Suprem, Sala Primera Civil. (2014, 3 de juny). *Sentència núm. 258/2014* (ECLI:ES:TS:2014:2484).
<https://www.poderjudicial.es/search/AN/openDocument/9e0a1c9c8baaf830/20140704>

Tribunal Suprem, Sala Primera Civil. (2015, 30 de gener). *Sentència núm. 59/2015* (ECLI:ES:TS:2015:565).
<https://www.poderjudicial.es/search/AN/openDocument/e15aa56a931fbb49/20150306>

Tribunal Suprem, Sala Primera Civil. (2018, 27 de juny). *Sentència núm. 401/2018* (ECLI:ES:TS:2018:2492).
<https://www.poderjudicial.es/search/AN/openDocument/5302345abc33b7f6/20180709>

Tribunal Suprem, Sala Primera Civil. (2019, 19 de febrer). *Sentència núm. 104/2019* (ECLI:ES:TS:2019:502).
<https://www.poderjudicial.es/search/AN/openDocument/5546911949d74ed7/20190301>

Tribunal Suprem, Sala Primera Civil. (2019, 13 de maig). *Sentència núm. 267/2019* (ECLI:ES:TS:2019:1523).
<https://www.poderjudicial.es/search/AN/openDocument/e5267bf67423bde6/20190524>

Tribunal Suprem, Sala Primera Civil. (2019, 25 de setembre). *Sentència núm. 492/2019* (ECLI:ES:TS:2019:2917).
<https://www.poderjudicial.es/search/AN/openDocument/9df96a7644d0d6e4/20191010>

Tribunal Suprem, Sala Primera Civil. (2022, 24 de maig). *Sentència núm. 419/2022* (ECLI:ES:TS:2022:2068).
<https://www.poderjudicial.es/search/AN/openDocument/d6058755f7de72ff/20220607>

Tribunal Superior de Justícia de Catalunya (Sala Civil i Penal)

Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, Sala Civil i Penal. (2015, 28 de maig). *Sentència núm. 41/2015* (ECLI:ES:TSJCAT:2015:5193).
<https://www.poderjudicial.es/search/AN/openDocument/1ebdc1edfc69f059/20150717>

Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, Sala Civil i Penal. (2018, 8 de gener). *Sentència núm. 2/2018* (ECLI:ES:TSJCAT:2018:9).
<https://www.poderjudicial.es/search/AN/openDocument/85787a17d800f5cb/20180321>

Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, Sala Civil i Penal. (2018, 31 de maig). *Sentència núm. 49/2018* (ECLI:ES:TSJCAT:2018:5448).
<https://www.poderjudicial.es/search/AN/openDocument/97a581306df34036/20180919>

Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, Sala Civil i Penal. (2023, 18 de setembre). *Sentència núm. 54/2023* (ECLI:ES:TSJCAT:2023:8710).
<https://www.poderjudicial.es/search/AN/openDocument/2fd28e8ab9bb4b9fa0a8778d75e36f0d/20231129>

Audiències Provincials

Audiència Provincial de Barcelona, Secció 14a. (2014, 30 d'abril). *Sentència núm. 149/2014* (ROJ: SAP B 3359/2014; ECLI:ES:APB:2014:3359).
<https://www.poderjudicial.es/search/AN/openDocument/7d2574dbb87d12cc/20140515>

Audiència Provincial de Barcelona, Secció 19a. (2015, 30 d'octubre). *Sentència* (ROJ: SAP B 9581/2015; ECLI:ES:APB:2015:9581).
<https://www.poderjudicial.es/search/AN/openDocument/0d4fe11c0ae4f25e/20151126>

Audiència Provincial de Barcelona, Secció 16a. (2016, 2 de febrer). *Sentència* (ROJ: SAP B 488/2016; ECLI:ES:APB:2016:488).
<https://www.poderjudicial.es/search/AN/openDocument/30d87da2aee8effa/20160311>

Audiència Provincial de Madrid, Secció 10a. (2017, 27 de setembre). *Sentència* (ROJ: SAP M 11845/2017; ECLI:ES:APM:2017:11845).
<https://www.poderjudicial.es/search/AN/openDocument/14b85a5a0727b530/20171020>

Resoluciones de la Dirección General

Dirección General de los Registros y del Notariado. (2019, 3 d'octubre). *Resolució BOE-A-2019-16380*. Boletín Oficial del Estado. https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2019-16380

Dirección General de Seguridad Jurídica y Fe Pública. (2021, 28 de gener). *Resolució BOE-A-2021-2094*. Boletín Oficial del Estado. https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2021-2094

Dirección General de Seguridad Jurídica y Fe Pública. (2025, 7 de novembre). *Resolució BOE-A-2026-4468*. Boletín Oficial del Estado. https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2026-4468

C) NORMATIVA

Codi Civil espanyol. Reial decret de 24 de juliol de 1889 pel qual es publica el Codi civil. Gaceta de Madrid, núm. 206, de 25 de juliol de 1889. BOE, text consolidat. <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1889-4763>

Codi Civil de Catalunya. Llei 10/2008, de 10 de juliol, del llibre quart del Codi civil de Catalunya, relatiu a les successions. Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya, núm. 5175, de 17 de juliol de 2008. Portal Jurídic de Catalunya. <https://portaljuridic.gencat.cat/ca/document-del-pjur/?documentId=464805>

Itàlia. Regio Decreto 16 marzo 1942, n. 262, Approvazione del testo del Codice civile. Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana, n. 79, 4 aprile 1942. <https://www.gazzettaufficiale.it/dettaglio/codici/codiceCivile>

D) ALTRES FONTS

Comissió Europea. (2021, 22 de desembre). Succession: Italy. European e-Justice Portal. https://e-justice.europa.eu/topics/family-matters-inheritance/inheritance/succession/it_en

OpenAI. (2026). ChatGPT (GPT-5.5 Thinking) [Model de llenguatge emprat com a eina d'assistència lingüística, revisió formal i suport en la redacció]. <https://chatgpt.com/>